

Södertörns högskola | Interkulturell Lärarutbildning mot förskola,
kombinationsutbildning, Utbildningsvetenskap C 30 hp.
Examensarbete 15 hp | Vårterminen 2012

Flerspråkighet, språkutvecklande arbetsätt och interkulturalitet

– En undersökning om pedagogers syn på flerspråkighet och huruvida deras förhållningssätt och språkutvecklande arbetsätt ligger inom ramen för interkulturell pedagogik.

Författare: Rehana Choudrey

Handledare: Anders Bartonek

Multilingualism, language development methods and interculturalism

– A study of teachers' views on multilingualism and whether their approach and language developing methods can be regarded as intercultural or not.

Author: Choudrey Rehana

Examintor: Östlund David

As Sweden has become a multicultural society the need for developing new educational approaches rises. The preschool is a crucial piece in this as it is the one of the first institutions where the children start to develop the language skills. The aim of this study is to investigate the language development approach as practiced by teachers, in their preschool programs, and determine if the teachers work methods can be considered intercultural. This is done to gain a deep understanding on several language development methods and analyze the teachers' approach within the framework of intercultural pedagogy perspective. The theoretical framework used in the study is the intercultural perspective. Qualitative research interviews with four preschool teachers were conducted in order to be able to answer the questions raised. The results showed that the teachers' are generally positive regarding bilingual children's learning. The teachers' language developing methods have proven to be quite consistent with what has been shown in previous research. The results of whether or not the methods used by the teachers' are intercultural, show that some methods are in fact intercultural, as they are both practiced and kept in mind while working with the children, while others are not. There is a need for further intercultural development of teachers' work methods.

Keywords: Multilingualism, language development, intercultural, multicultural, approach and preschool.

Flerspråkighet, språkutvecklande arbetssätt och interkulturalitet

– En undersökning om pedagogers syn på flerspråkighet och huruvida deras förhållningssätt och språkutvecklande arbetssätt ligger inom ramen för interkulturell pedagogik.

Författare: Choudrey Rehana

Examinator: Östlund David

I takt med att Sverige har blivit ett mer mångkulturellt samhälle har behov av nya undervisningsmetoder uppstått. Förskolan fungerar som barnens första och viktigaste lärandeinstans och därmed är det av yttersta vikt att lärandet sker utifrån ett interkulturellt förhållningssätt. Syftet med denna undersökning är att se på pedagogers förhållningssätt till flerspråkighet/flerspråkiga barns språkinläring och vilka språkutvecklande arbetssätt som praktiseras av pedagogerna för att kunna avgöra om pedagogerna har ett förhållningssätt och arbetssätt som ligger inom ramen för interkulturell pedagogiskt perspektiv. Detta görs för att få en fördjupad förståelse för flera språkutvecklande arbetsmetoder och kunna se huruvida de intervjuade pedagogerna på valda förskolor i studien arbetar interkulturellt. Den teoretiska utgångspunkten i studien är det interkulturella pedagogiska perspektivet. Kvalitativa forskningsintervjuer med fyra förskolelärare har utförts för att kunna besvara frågeställningar i syfte. Resultatet visar att pedagogerna har en genomgående positiv syn på flerspråkiga barns språkinläring. Pedagogernas språkutvecklande arbetssätt har visat sig vara nästan desamma som tidigare forskning har visat. I frågan om hur interkulturella deras språkutvecklande arbetssätt är, kan många av de arbetssätt som pedagogerna använder anses stämma överens med teorin och andra stämmer halvdant eller inte alls. Det finns ett stort behov av att arbeta mer ur ett interkulturellt förhållningssätt.

Nyckelord: Flerspråkighet, språkutveckling, interkulturell, mångkulturell, förhållningssätt och förskolan.

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemområde	1
2. Syfte och frågeställningar	4
3. Teoretiska perspektiv	5
3.1 a) Tidigare forskning	5
3.1.1 Tvåspråkighet och tvåspråkiga barns språkinläring.....	5
3.1.2 Arbetsmetoder för flerspråkiga barn.....	6
3.2 b) Teoretisk utgångspunkt: det interkulturella pedagogiska perspektivet.....	8
3.2.1 Interkulturell pedagogisk forskning	9
3.2.2 Mål och visioner med ett interkulturellt synsätt	10
3.2.3 Utvecklingen av interkulturalitet i Sverige	11
3.2.4 Interkulturell- Pedagogik/förhållningssätt	11
3.2.5 Interkulturellt lärande och undervisning	13
3.2.6 Interkulturell kommunikation	14
3.2.7 Interkulturell kompetens	14
3.2.8 Interkulturellt synsätt på flerspråkighet	15
3.2.9 Checklista 1 – Interkulturellt förhållningssätt	16
3.2.10 Checklista 2 – Interkulturellt förhållningssätt i praktiken	16
4. Metod	18
4.1 Val av metod.....	18
4.2 Kvalitativa forskningsintervjuer	18
4.3 Vetenskaplig ansats	19
4.4 Urval av förskolor och pedagoger	19
4.5 Bakgrundsinformation om pedagoger	20
4.6 Datainsamlingsmetod	20
4.7 Bearbetning och analys av materialet.....	21
4.8 Etiska principer	21
4.9 Validitet och reliabilitet	22
5. Resultat och analys	23
5.1 Resultat	23
5.2 Analys	32
5.2.1 Interkulturell förhållningssätt.....	32
5.2.2 Interkulturellt förhållningssätt i praktiken	35
6. Diskussion	41
6.1 Resultat och metoddiskussion:	41
6.2 Vidare forskning	43
7. Litteraturlista	44

1. Inledning och problemområde

Detta examensarbete undersöker pedagogers synsätt/förhållningssätt till flerspråkighet/flerspråkiga barns språkinlärning och ser till vilka olika språkstimulerande/-utvecklande arbetssätt som de använder i arbetet med flerspråkiga barn i verksamheten på de svenska mångkulturella förskolorna. Undersökningen grundas på kvalitativa intervjuer. Med hjälp av ett interkulturellt teoretiskt perspektiv ska pedagogernas arbetssätt, pedagogik och förhållningssätt analyseras och bedömas vara interkulturellt eller inte. Med en mångkulturell förskola avses en skola där barn med olika etniska ursprung är representerade. Grunden till valet av ämnet ligger i mitt intresse för språk som växte fram under min pågående förskolelärarutbildning. Som blivande förskolelärare anser jag att det är ett viktigt och relevant ämnesområde att undersöka, då jag arbetar på en förskola i ett invandrartätt område och många av barnen på vår förskola har bristande språkkunskaper. Barnen ligger långt efter språkmässigt, jämfört med svenska barn i samma ålder, har uttalsvårigheter och ett litet ordförråd, vilket leder till att de inte kan uttrycka sig språkligt och därmed har lätt för att hamna i konflikt med varandra.

Forskningen visar att språkförmågan för barn varierar och variationerna är särskilt stora för de som har svenska som andraspråk, vid skolstarten. De har ett begränsat ordförråd som inte räcker till mer än enkel kommunikation. Därmed ställs de inför dubbla uppgifter då de måste lära sig de baskunskaper som andra barn redan har vid skolstart och samtidigt lära sig språk med kunskapsrelaterade begrepp och språkliga strukturer (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 87). Detta anser jag vara ett stort problem och för att kunna hjälpa dessa barn med språkutvecklingen behövs mer kunskaper som delvis kommer att uppnås genom denna undersökning. Denna uppsats ämnar vara ett bidrag till diskussionen om relationen mellan språkutveckling och interkulturalitet.

I det mångkulturella Sverige har vart fjärde barn sina rötter i något annat land än Sverige.

De har tillgång till flera språk och fler världar än de enspråkiga svenska barnen. Förskolan blir för många av dessa barn och deras föräldrar den första kontakten med det svenska samhället. Därmed blir förskolan en kulturell mötesplats och har en viktig uppgift att ta tillvara på de kulturella mervärdena och utveckla flerspråkigheten (Skolverket 2006, s.7).

Språk anses vara *nyckeln* till utvecklandet av tanke- och kommunikationsförmågan. Detta stöds även av Vygotskij (1934) som menar: ”Tänkandet och språket är nära förknippade med varandra, men de är inte identiska, utan förhållandet är komplext. Samband mellan tänkandet och språk etableras under barnets utveckling” (Vygotskij 1934, s.9). Benckert, Håland och Wallin (2008) refererar till Vygotskij som uttrycker att de barn som kan flera språk i tidigt ålder utvecklar verbalt tänkande och språket som stöd för att tänkandet i högre grad än enspråkiga barn och det leder till flexibelt tänkande vilket i sin tur gynnar individens problemlösningsförmåga. Det gör att individen kan lätt hitta alternativa lösningar på olika problem (Benckert, Håland och Wallin 2008, s 9). Språket är också en del av vår identitet. Det ger oss självkänsla och utvecklingsmöjligheter och hjälper oss att tänka, drömma, lära och uttrycka. Språket hjälper oss att fungera i den kultur vi befinner oss (Skolverket 2006, s.7).

Detta poängteras också i läroplanen där det står att: ”Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetutveckling. Förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara på barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen” (Skolverket 2010, s.9).

Forskning visar att språkutvecklingen i förskoleåldern och under de tidiga skolåren är som intensivast (Skolverket 2006, s.5). Åldern har också en stor betydelse för utvecklingen av andraspråket. Före sex-årsåldern lär sig barnen fortare och har en överlägsen möjlighet att utveckla ett infött uttal. Där har förskolebarnen en klar fördel jämfört med dem som börjar lära sig svenska senare (Skolverket 2006, s.32). I förskolan läggs den viktiga grunden till flerspråkighet, till läs- och skrivutveckling och till en stark identitetskänsla (Skolverket 2006, s.58).

Sverige är ett mångkulturellt samhälle idag, där barn och ungdomar har olika förutsättningar. Vissa barn växer upp i språkligt rika miljöer där det finns möjlighet för dem att delta i samtal och diskussioner medan andra inte ges samma språkliga utrymme. Förskolans roll är att bemöta dessa grupper för att stödja deras språk-, tanke- och kunskapsutveckling på bästa möjliga sätt, för att de i sin tur kan utveckla en förmåga att kunna vara aktiva i samhällets demokratiska processer. För att möjliggöra detta behöver de olika språkliga redskap för att tänka, känna och handla tillsammans med andra (Liberg 2003, s.17).

Interkulturell pedagogik anses vara passande i en mångkulturell miljö som förskolan där barn kan utveckla sitt språk tillsammans med andra. Ett interkulturellt förhållningssätt är något som förskolepedagoger behöver utveckla för att kunna stödja barnen i att utveckla en dubbel kulturtillhörighet (Skolverket 2006, s. 14).

Det uttrycks även en tanke i läroplanen för interkulturalitet:

Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur ska bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund få stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet (Skolverket 2006, s. 8).

En definition på ett interkulturellt arbetssätt av Myndigheten för skolutveckling lyder:

Ett interkulturellt arbetssätt innebär att vara medveten om sin roll utifrån sin egen etniska bakgrund och att förstå hur ett mångkulturellt samhälle kan återspeglas i förskolan. Att stimulera barnen att använda sina språk är en viktig del i det. Då språk, identitet och lärande är så tätt sammanlänkade, måste vi ge barnen, som har ett annat modersmål än svenska, möjligheter att utveckla sina språk (Skolverket 2006, s.12).

Då denna studie behandlar språkstimulering kan definitionen ovan vara värd att notera och ha i åtanke för vidare läsning. Lahdenperä (2004) påstår att: ”Ett interkulturellt förhållningssätt ska baseras på öppenhet och tolerans” (Lahdenperä 2004, s.51). Detta för att kunna se saker ur den andres perspektiv och se sig själv utifrån. Det är viktigt att man känner sig själv och vet vem man är innan man förstår den andre (Lahdenperä 2004, s.50f). Alla dessa tankar pekar på hur viktigt det är att förskolelärare är medvetna om flerspråkighet och att dessa barn behöver mycket mer stimulans då de håller på att lära sig två eller flera språk samtidigt. Språkkunskap bör förskolelärarna ha på grund av minst två skäl: Ett, när de ska tänka igenom den språkliga miljön och det andra när de ska kartlägga barnets språk (Sandvik & Spurkland 2011, s. 42). Läraren måste se till att förskolan/skolans ledning ska ta itu med kulturförändringen från monokulturellt till interkulturellt. För en blivande lärare är det viktigt att analysera förskolans/skolans synsätt när det gäller att välja anställning som möjliggör interkulturell didaktik (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 24).

Förskolelärarutbildningen har hjälpt mig att kunna utveckla kunskaper/förståelser inom språkområdet. Efter allt som tidigare har nämnts i texten känner jag att det är ett måste för mig, som blivande förskolelärare, att vara välutrustad med olika språkutvecklande

arbetsmetoder. Detta för att kunna stödja flerspråkiga barns språkutveckling och jobba på ett interkulturellt sätt samt försöka inspirera andra till att göra detsamma. Detta anser jag är mitt ansvar som förskolelärare och det är något som även läroplanen poängterar som viktigt. Med dessa tankar som utgångspunkt görs denna undersökning. Undersökningen kommer att hjälpa mig och många andra förskolelärare som arbetar på de mångkulturella förskolorna, i vårt fortsatta arbete med flerspråkiga barns språkutveckling och bidra till ett vetenskapligt samtal.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka de intervjuade pedagogernas synsätt på flerspråkighet och flerspråkiga barns språkinlärning samt se vilka olika språkutvecklande/språkstimulerande arbetssätt som de använder i arbetet. Med hjälp av ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv ska en analys av det empiriska materialet ske för att kunna avgöra om pedagogernas arbetsätt/förhållningssätt kan anses ligga inom ramen för interkulturell pedagogik. Detta görs för att kunna bidra med en djupare förståelse av de intervjuade pedagogers arbetsätt för språkutveckling. Det kan hjälpa läsarna att lättare möta flerspråkiga barn, hjälpa de att utveckla språk och upptäcka behov för vidareutveckling av interkulturella förhållningssätt.

Nedan följer frågeställningarna som denna studie baseras på:

1. Hur är de intervjuade pedagogernas förhållningssätt till flerspråkighet/flerspråkiga barns språkinlärning och hur ser de på sin egen roll som pedagog när det gäller barnens språkutveckling?
2. Vilka olika språkutvecklande-/språkstimulerande arbetssätt använder de intervjuade pedagogerna på sin förskola/avdelning?
3. Ligger de intervjuade pedagogernas förhållningssätt/språkutvecklande arbetssätt inom ramen för ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv? (Kriterierna som används för att svara på denna fråga kommer att presenteras i slutet av ”Teoretiska Perspektiv”)

3. Teoretiska perspektiv

3.1 a) Tidigare forskning

I denna del undersöks tidigare forskning om språkutvecklande arbetssätt utifrån ett interkulturellt perspektiv i den svenska mångkulturella förskolan. Språket är ett brett forskningsområde och forskare över hela världen har forskat om det; t.ex. om hur barn utvecklar språket, om deras tal- och skriftspråkssvårigheter, om tvåspråkiga barns språkutveckling samt om språkutvecklande arbetssätt/aktiviteter som stimulerar och leder till utveckling hos barn. Denna studie avgränsas till den forskning som är relevant för undersökningen och det innefattar forskning om språkutvecklande arbetssätt för flerspråkiga barn och interkulturellt pedagogik. Innan det redogörs för det är det viktigt att diskutera vad tvåspråkighet är och hur tvåspråkiga barns lär- och utvecklar språket.

3.1.1 Tvåspråkighet och tvåspråkiga barns språkinlärning

I stora delar av världen är tvåspråkighet ett normaltillstånd och en självklarhet. Att man har flera språk är inget man funderar över. Det är bara i de enspråkiga samhällen som diskussioner om för- och nackdelar med tvåspråkighet förs (Håkansson & Sigurd 2007, s. 158). Det finns cirka 150 olika modersmål i den svenska skolan idag. Det är ”språk från olika språkfamiljer, med stora skillnader i uttal, grammatik, ordförråd, skriftsystem, tilltalsord och artighetskonventioner” (Håkansson & Sigurd 2007, s. 156). Flerspråkighet eller tvåspråkighet är två sidor av samma mynt. ”En tvåspråkig person är en som använder två eller flera språk i sitt dagliga liv, som kan växla mellan språken när det behövs” (Håkansson 2003, s. 19). När ett barn lär sig flera språk samtidigt skiljer sig inte utvecklingen nämnvärt från enspråkiga barns språkutveckling. Men om barn redan har utvecklat ett första språk blir det frågan om andraspråk. Första- och andraspråkinlärningen skiljer sig åt på flera punkter. För det första når inte många andraspråksinlärare upp till samma språknivå som förstaspråksinlärare. Inlärningsprocessen hos andraspråksinlärare kan avstanna och uttal kanske aldrig blir som förstaspråksinlärarens. För det andra ser utvecklingen annorlunda ut. De som lär sig sitt modersmål utvecklas kognitivt samtidigt som den språkliga utvecklingen sker, vilket inte gäller för andraspråksinläraren. Andraspråksinlärare har redan ett språk och uppnår därmed en viss mognadsnivå. Utvecklingen hos de svenska barn som lär sig svenska som första språk är

nästan samma och de använder liknande barnspråkskonstruktioner vid nästan samma ålder, på väg mot full behärskning av språket. Barn som lär sig svenska som andraspråk gör andra typer av konstruktioner (Håkansson & Sigurd 2007, s. 150). Enligt Håkansson (2003) når alla förstaspråksinlärare upp till en hög språklig nivå med ett äkta uttal och ett stort och varierat ordförråd, ordböjning, satsbindning och situationsanpassning av språket (Håkansson 2003, s. 166).

Det är en komplex process att utveckla ett andraspråk och det är många olika faktorer som samverkar till resultatet som till exempel:

ålder vid inflyttning till det land vars språk ska studeras, vilket förstaspråk den nykomne har med sig, om kunskaper om flera språk finns, om personen i fråga är utbildad sedan tidigare, vilket status förstaspråket har, vilket status andraspråket har, om språket tillåts användas på ett varierat sätt, om motivation finns, vilka strategier som används, hur en inlärningsstil tas tillvara i undervisningen, vilket förhållningssätt lärare och andra har till flerspråkighet och mångkultur, vilka förväntningar lärare har på flerspråkiga elevers skolprestationer och så vidare (Skolverket 2011, s.116).

3.1.2 Arbetsmetoder för flerspråkiga barn

Gibbons (2010) menar att andraspråksinläring är en tidskrävande process då begrepps-, kunskaps- och språkutveckling är ömsesidigt beroende av varandra och därmed måste alla lärare stötta eleverna så att de kan utveckla sitt andra språk och sina ämneskunskaper. ”Stöttande” är ett återkommande begrepp i Gibbons bok. Hon hänvisar till Wood, Bruner och Ross som säger följande om stöttning; ”att stötta innebär att man tillfälligt ger det stöd som behövs, men när t.ex. en vägg står för sig själv vid ett husbygge kan stöttningen tas bort” (Gibbons 2010, s. 29). Det gör det möjligt för lärarna att ställa höga krav/förväntningar på eleverna och inte acceptera att vissa elever får ett urvattnat ämnesinnehåll. För att gå till väga på det sättet behövs tre grundprinciper där den första är att det byggs vidare på språk, kultur, förståelse och erfarenheter. Den andra, att det ges det stöd som motsvarar både de behov som andraspråkseleverna har för att utvecklas språkligt och de krav som kursplanen ställer, ett stöd som hjälper dem att lära sig genom samarbete med både lärare och andra elever. Den tredje är viljan att låta eleverna ”överta” ansvaret att använda de nyvunna kunskaperna självständigt. Gibbons påpekar att lärarna har en central roll när det gäller att skapa sammanhang som hjälper elevernas kunskapsmässiga, språkliga och personliga utveckling och beskriver i teori och praktik, hur vi kan skapa de rätta villkoren för eleverna. Hennes forskning riktar sig mest till skolans elever men det går att använda den på förskolan genom att förenkla och anpassa

övningar till förskolebarns ålder. Till exempel aktiviteter före och efter sagoläsningen där de kan återberätta och rita Gibbons Pauline 2010).

Enligt Sandvik & Spurkland (2011) kan man med hjälp av litteratur, dokumentation och kartläggning av språkfärdigheter stimulera flerspråkiga barns språkutveckling i förskolan. De menar att ”litteratur är språkliga framställningar av olika sakförhållanden och språket bär innehållet” (Sandvik & Spurkland 2011, s. 67). Litteratur är även språk och skriftspråk och ger erfarenhet, sammanhängande text, av olika grenar och av världen. Den bidrar också till ett större ordförråd, gemensamma referensramar och stoff åt leken, fantasin, berättarglädjen och utvecklar lässtrategier etc. (Sandvik & Spurkland 2011, s. 66f). Författarna hävdar att det finns många sätt att arbeta med litteraturen som till exempel att berätta, lyssna, läsa och se på bilder. All god läsning är den som sker på barnens villkor. De uppmanar förskolelärarna att läsa i smågrupper och gärna börja med böcker där barnen får mycket hjälp att tänka sig platser, situationer och personer genom bilder i böckerna, konkreta föremål och förklaringar (Sandvik & Spurkland 2011, s. 86). Kartläggning av språkfärdigheter är bra på många sätt enligt författarna. Den synliggör barnens lärande, leder till reflektion över språkmiljön i förskolan, underlättar det pedagogiska arbetet i förskolan och samarbetet med hemmet (Sandvik & Spurkland 2011, s. 135ff).

Mer om språkutvecklande arbetssätt kan man hitta i boken *Flerspråkighet i förskolan – ett referens- och metodmaterial* av författarna Sussane Benckert, Pia Håland och Karin Wallin 2008 på uppdrag av Myndigheten för skolutveckling. Syftet med boken har varit att barn med andra modersmål än svenska ska få möjlighet att utveckla både det svenska språket, sitt eget modersmål och öka kunskapen om arbetet med barns flerspråkighet. Benckert, Håland och Wallin (2008) tar upp många goda exempel från olika verksamheter och på det sätt talar de om för pedagogerna om hur de kan förhålla sig i arbetet med flerspråkiga barn. Samtidigt ger författarna tips och förslag på språkutvecklande arbetssätt hämtade från förskolor. De arbetssätt eller strategier som författarna tar upp i boken och som enligt dem är språkutvecklande för flerspråkiga barn är bland annat; Stöttning, språkutvecklande samtal, talutrymme, talutrymme i interaktion med barn, olika typer av lyssnande, rim och ramsor och leken. Ytterligare exempel på några bra sätt är samarbete med föräldrar, sago-/litteratur läsning, pedagogisk dokumentation med inriktning på språkutveckling och observation av barnen (Benckert, Håland och Wallin 2008).

En annan bok som Skolverket har gett ut 2006 är *Komma till tals*. Denna bok skildrar språkutveckling i förskolan och är ett stödmaterial som riktar sig till förskolepersonalen och handlar om hur de kan hjälpa och stimulera tvåspråkiga barn i deras språkutveckling. Materialet innehåller exempel på erfarenheter från forskning om språkutveckling, på praktiskt arbete i förskolor med flerspråkiga barn och har tagits fram av experter verksamma på olika arbetsplatser i kommuner, lärosäten och förskolor. Språkutvecklande strategier som de tar upp i boken är ungefär desamma som i de böckerna jag nämnde innan. Några exempel på dessa strategier är: personalens förhållningssätt. Med det menar experterna som har tagit fram dessa strategier, att personalen i förskolan måste kunna möta förändringar som sker i omvärlden. För att barn ska möta framtiden behöver de utveckla många kompetenser som till exempel den sociala- och tankemässiga kompetensen och det är i förskolan som de kan ges den möjligheten (Skolverket 2006, s. 11). En annan strategi att lära sig språket är ett barn- och ett situationscentrerat sätt. I det förstnämnda ses barnet som en samtalspartner redan från födelsen och behandlas som jämbördig som man kan resonera med och diskutera med. I det situationscentrerade sättet ska inte de vuxna förenkla sitt språk och om barnet inte förstår ska den vuxne i stället upprepa det som den sagt (Skolverket 2006, s. 26). Vidare påstås det i Skolverket 2006 att språket hos barn utvecklas när de pratar med varandra och att det inte räcker med att bara lyssna. Vidare att leken och fantasin är viktiga för språkutvecklingen, då det är leken som är grunden för allt lärande och det är i leken som vi kan drömma och fantisera och bearbeta våra upplevelser. I leken kommunicerar man inte bara med ord utan även genom rörelser, gester, ljud, tonfall, röstläge eller andra signaler (Skolverket 2006, s. 41f). Ytterligare några språkutvecklande sätt som tas upp i boken är att läsa och berätta, samarbeta med föräldrar och observera och dokumentera.

3.2 b) Teoretisk utgångspunkt: det interkulturella pedagogiska perspektivet

I denna del redogörs först de två viktiga begrepp som är väsentliga inom interkulturell pedagogik; mång- och interkulturalitet. Sedan redogörs det interkulturellt pedagogiska perspektivet: Vad interkulturell pedagogik är, hur det har utvecklats i Sverige och vad målet med detta har varit och fortfarande är. Det är viktigt att ha denna utgångspunkt i bakhuvudet

när analysen läses. Efter redogörelsen presenteras de checklistor som används för att analysera empirin och besvara studiens syfte. Dessa checklistor är tagna ur boken *Flerspråkighet i förskolan – ett referens- och studiematerial* skriven av Benckert, Håland och Wallin, 2008, och kan användas som en måttstock för att bedöma huruvida ett interkulturellt förhållningssätt och arbetssätt föreligger.

Mångkulturalitet: I hela västvärlden är globalisering, migration, internationalisering och mångkulturalism ett växande fenomen (Lahdenperä 2008, s.15). Dagens samhälle, som ofta kallas för mångkulturellt, har sin bakgrund i arbetskraftsinvandringen som började på 1950-talet och växte fram på 1960- och 1970-talen. Det finns inte någon entydig definition på ett *mångkulturellt* samhälle, men den enklaste definitionen är att detta uttryck anger ett *tillstånd* inte behöver ha en värderande mening, utan kan användas som beskrivning av hur ett samhälle ser ut (Lunneblad 2009, s.11). Inom ett mångkulturellt samhälle kan många kulturer leva bredvid varandra utan att påverka varandra (Benckert, Håland och Wallin 2008, s.78).

Interkulturalitet: Interkulturalitet som språkligt begrepp, betyder det pedagogiska perspektivet av en förändring genom ett handlande, lärande och påverkande. I ett utbildningssammanhang står det för något som tyder på en process, ett gränsöverskridande, en interaktion och en ömsesidig respekt, tolerans och förståelse. Interkulturalitet kan definieras som att olika kulturer fungerar gemensamt och berikar varandra. Begreppet interkulturell har sin bakgrund i diskussioner som pågick på 1970 talet inom FN, då det handlade om hur man genom utbildning skulle kunna skapa fred mellan folk och nationer (Lunneblad 2009, s. 27).

Inter står i interkulturell för:

en *handling*, aktion och rörelse mellan individer. Inter i interkulturell står för en interaktionsprocess där ömsesidig kommunikation sker mellan personer från olika kulturella bakgrunder. *Inter* brukar även ange förekomsten av minst två aktörer och huvudordet kultur antyder att relationen finns mellan kulturer (Lorentz & Bergstedt 2006, s. 16). förhållningssätt

3.2.1 Interkulturell pedagogisk forskning

För att kunna förstå vad som händer i de mångkulturella lärandemiljöerna behövs lämpliga forskningsperspektiv. Pedagogik som vetenskap har vuxit i takt med det moderna samhällets utveckling. Sveriges första professor i pedagogik var etablerad 1910. Det är först nu på 1990-talet som man har märkt behov av *interkulturellt pedagogisk* forskning (Lorentz & Bergstedt

2006, s. 32-36). Det man studerar i interkulturell pedagogik är socialisation, lärande och undervisning i ett mångkulturellt, multietniskt, globalt och interkulturellt sammanhang för att bygga upp en kompetens hos pedagoger. Målet är att relatera kulturella faktorerers inverkan på individens utveckling och lärande (Lahdenperä 2004, s. 14). Forskningen tar sin utgångspunkt i de förändrade samhällsvillkoren. Interkulturell pedagogisk forskning ifrågasätter det dualistiska tankesättet inom den traditionella västerländska pedagogiska forskningen. Forskningen synliggör även de etnocentriska och dualistiska föreställningarna samt värderingarna i skolan och utbildningen. Vidare vidgas den förståelsen av hur kunskap konstrueras i interkulturella lärandemiljöer både av lärare och av elever (Interkulturell pedagogik 2009). Det är många forskare som är verksamma i interkulturell forskning på flera lärosäten i Sverige idag som till exempel Södertörns högskola, mångkulturellt centrum i Botkyrka kommun och Lunds universitet. Pirjo Lahdenperä är den första svenska professorn inom interkulturell pedagogik men det finns också många andra kända namn så som Hans Lorentz, Bosse Bergstedt med flera som har forskat och fortfarande forskar inom ämnet.

Lorentz och Bergstedt menar att det finns många kritiska synpunkter mot mångkulturell utbildning. Argument som framförs är att utbildningen är till för ”den andre”. Med det menas elever från andra kulturella, etniska eller religiösa bakgrunder och att det är emot västvärlden och vår demokrati. Idéer om mångkulturell utbildning hotar vår egen kultur som på sikt kommer att försvinna. Med andra ord skulle mångkulturell utbildning leda till att det tas avstånd från västerländska ideal och demokratin (Lorentz & Bergstedt 2006, s. 30f).

3.2.2 Mål och visioner med ett interkulturellt synsätt

I olika styrdokument för lärarutbildning och skola har det sedan 1970-talet stått om internationalisering och interkulturella frågor som en värdegrund. Lahdenperä (1995) hänvisar till ett citat från Unesco:s 18:e generalkonferens, där det står att:

utbildningen bör bidra till internationell förståelse och stärkande av världsfreden, till strävande i kampen mot kolonialism och nykolonialism i alla deras former, yttringar och mot alla former av rasism, fascism och apartheid samt ideologier som uppmanar till hat mellan nationer eller raser och som strider mot denna rekommendations syften (Lahdenperä 1995, s. 105).

I rekommendationen står det även att medlemsstaterna bör, i olika typer av utbildning, främja studiet av skilda kulturer, deras ömsesidiga inflytande, deras framtidsutsikter och levnadssätt,

för att stödja ömsesidig förståelse av skillnader. Det krävs hårt arbete för att utveckla och förmedla ett internationellt och interkulturellt synsätt (Lahdenperä 2004, s. 15).

3.2.3 Utvecklingen av interkulturalitet i Sverige

Efter 1980 har utvecklingen av interkulturalitet skett i Sverige som ett ämne och har huvudsakligen handlat om interkulturell kommunikation och undervisning (Lahdenperä 2004, s. 11). Under 1980-talet handlade begreppet ”internationell förståelse”, om en strävan efter att skapa förståelse för invandrarnas etniska särart och öka förutsättningar för en konfliktfri samexistens inom det svenska samhället. Under 1990-talet har syftet inom internationalisering varit att fokusera på den europeiska gemenskapen, vilket innebär att intresset har förflyttats från ”världen i Sverige” med till exempel invandrarkunskap, till internationella kontakter, nätverk och avtal inom EU (Lahdenperä 1995, s. 108). Som en följd av den nya mångkulturella situationen i olika europeiska länder har ett behov uppstått av att beakta dessa samhällsförändringar även i lärarutbildningen (Lahdenperä 1995, s. 111). I en utredning om språk och kulturarv i Sverige har begreppet interkulturell undervisning använts mer officiellt, för att fånga upp behovet av kunskap om hur svenskar respektive invandrare ska förhålla sig till varandra i utbildningssammahang. Interkulturell undervisning ska vara ett moment i all undervisning, enligt utredningen. För att det ska kunna realiseras behöver lärarna utbildning i detta. Trots utredningen och stödet i internationella överenskommelser om ett interkulturellt perspektiv inom utbildning lyser begreppet med sin frånvaro i dagens styrdokument (Lunnelblad 2009, s. 27).

3.2.4 Interkulturell Pedagogik/förhållningssätt

Interkulturell pedagogik är en ny inriktning inom pedagogiken och avspeglar den mångkulturella samhällsutvecklingen (Lahdenperä 2004, s. 28). Den interkulturella pedagogiken ifrågasätter den traditionella pedagogiken som länge har varit normgivande och föreskrivande för vad som ska gälla i skolsammahang och utifrån ett etnocentriskt synsätt bortsett från mångfalden i samhället (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 139). Interkulturell pedagogisk inriktning studerar socialisation, lärande och undervisning i ett varierat mångetniskt, globalt och interkulturellt sammanhang för att veta hur kulturella faktorer påverkar individens utveckling och lärande (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 17). Interkulturell pedagogik har sitt fokus på förhållningssättet där de kulturella perspektiven står i centrum (Lahdenperä 2004, s.35). Interkulturell pedagogik innehåller allt som har med lärandet att göra så som interkulturellt lärande, interkulturell undervisning, interkulturell

kommunikation, mångkulturell skolutveckling och interkulturell pedagogisk forskning (Lahdenperä 2004, s.13). Begreppet interkulturell pedagogik kan ha många olika innebörder. Det kan innefatta tankar om uppfostran och undervisning, påverkan, eller det som sker i en process där individen uppfinner sin kunskap med hjälp av ”andra”. Det är både vetenskap och praktik. Som praktik behandlar det metoder som påverkar individen med syfte att åstadkomma en viss förändring, till exempel att utbilda individen i den inriktning den vill. Som vetenskap eller akademiskt ämne, omfattar det ett studium av de faktorer som ingår i processen (Lahdenperä 2004, s.35).

Benckert, Håland och Wallin (2008) menar att ett interkulturellt förhållningssätt innebär att förskolan ser alla språk och kulturella perspektiv som viktiga. Interkulturell verksamhet innebär också att det skapas miljöer och möten, där olika typer av dialog tillåts och där olika meningar och åsikter är accepterade” (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 67).

Interkulturellt förhållningssätt betyder även att de inblandade parterna är medvetna om den egna kulturella bakgrunden och att mötet mellan minoritet och majoritet sker med ömsesidig respekt, på jämlika villkor och utan förutfattade meningar (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 139). Interkulturellt förhållningssätt bygger på ett mer jämlikt förhållande mellan aktörerna, där ingen av aktörerna har makten att definiera den andres kultur och etnicitet. Den kan också komma till uttryck i beskrivningar av problem i termer av kulturkonflikter i skolan, klassen, gruppen, mellan lärarna och mellan lärarens och studentens kultur och livssituation (Lahdenperä 2004, s. 27). Ett interkulturellt förhållningssätt kan ge barnen/eleverna rika kunskaper och ökar den ömsesidiga förståelsen mellan dem (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 140). I skolan kan ett interkulturellt förhållningssätt innebära att lärarna är medvetna om att det finns sociala koder och fördomar som försvårar samarbetet med föräldrar. Lärarna kan öka sin kulturella kompetens genom att lära sig mer om olika kulturer, religion och tradition och även om skilda uppfattningar om undervisning och uppfostran som kan användas i arbetet med människor med olika kulturella bakgrunder. Att vara nyfiken på andra perspektiv och använda sig av mångfalden som resurs i undervisningen och på föräldramöten, är en viktig del av det interkulturella förhållningssättet och den interkulturella kompetensen. De enskilda lärarna kan lättare utveckla samverkan med föräldrarna om skolan, i helhet, har ett interkulturellt förhållningssätt som sänder positiva signaler till föräldrarna och på det sättet

hjälpa de i deras svårigheter att uppfostra sina barn i mångkulturella och segregerade miljöer (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 65).

En mångkulturell miljö är en utgångspunkt för att ett interkulturellt förhållningssätt ska tillämpas och förskolan är även den första länken i vårt utbildningssystem med en egen läroplan, vilken också är vårt huvudstyrdokument och som rekommenderar ett interkulturellt förhållningssätt. Att förskolan är mångkulturell är därmed av väsentlig betydelse. För att kunna förmedla detta synsätt måste pedagoger i förskolan ha klart för sig vilka värderingar de är bärare av och ifrågasätta saker och ting i sin omgivning och inte ta allt för givet. Att möta andra kulturer kan öppna helt andra vyer (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 68).

3.2.5 Interkulturellt lärande och undervisning

Lunnelblad (2009) hänvisar till Lorentz & Bergstedt som enligt Lunnelblad ser ”interkulturellt lärande som ett lärande som sker genom möten och social interaktion mellan flera individer med olika kulturella och/eller etniska bakgrunder” (Lunnelblad 2009, s. 28). De menar också att det interkulturella lärandet syftar till en gränsöverskridande process som bygger på ömsesidig respekt, tolerans, jämlikhet och social rättvisa. Det finns ett normativt antagande i begreppet om hur utbildning i ett mångfaldigt samhälle som Sverige helt ska fyllas av demokratiska värden så som jämlikhet och respekt för andra människors/minoriteters rättigheter (Lunnelblad 2009, s. 27f). Inom det interkulturella lärandet lär man sig ett annat sätt att se och uppfatta olika saker och ting på, som annars kan ha varit svårt att se på grund av uppfostran, kultur och värderingar (Lahdenperä 2004, s. 25). Enligt Lahdenperä (2004) har begreppet interkulturell undervisning sitt ursprung i den mångkulturella samhällsutvecklingen, ökade invandringen till Europa och strävan efter att avskaffa rasdiskriminering (Lahdenperä 2004, s. 15). Interkulturell undervisning är inte ett ämne, utan ett förhållningssätt som gäller alla elever och ska prägla all verksamhet i skolan och skapa förutsättningar för ömsesidig respekt och förståelse i klassen, skolan/förskolan och samhället (Lahdenperä 2004, s.11f). I det interkulturella synsättet finns det inget enkelt facit och förhållningsregler men ändå bör det formuleras krav på förhållningssätt till barnen och verksamheten tillsammans med föräldrarna (Skolverket 2006, s. 58) För att stimulera interkulturellt lärande bör lärarna laborera med olika typer av heterogena grupper i undervisningen. Det lär eleverna att samarbeta och umgås med varandra och motverka fördomar och negativa kategoriseringar. Att kunna analysera sina egna och andras utgångspunkter är en förutsättning för interkulturella arbetsformer där lärarna kan stödja olika

sätt att tänka och handla, resonera kring ämnen och jämföra olika perspektiv (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 34f).

3.2.6 Interkulturell kommunikation

För att kunna kommunicera med varandra i mångkulturella miljöer krävs det att det finns en kunskap om individen själv och den andre (Lorentz & Bergstedt 2006, s. 113). Enligt Lorentz (2009) kan vi genom social interaktion och interkulturell kommunikation ”skapa ett ”nytt språk” med en ”vi- känsla” som inte baseras på utestängning och utanförskap” (Lorentz 2009, s. 118). Lorentz och Bergstedt hänvisar till Touraine som menar att interkulturell kommunikation är det viktigaste i utbildningen. Det är i detta som den sanna innebörden uttrycks. Meningen här är inte att bli förvånad över olikheterna mellan individer med olika kulturella bakgrunder utan det handlar om att kunna urskilja likheterna och skillnaderna mellan de tolkningar som individer från olika kulturer gör av samma händelser (Lorentz & Bergstedt 2006, s. 112). I den interkulturella kommunikationen skapas förutsättningar för individen att förstå den andres kultur och öka sin medvetenhet om den egna kulturen (Lahdenperä 2004, s.19). Möten mellan föräldrar och lärare kan också bli aktiviteter som skapar förståelse, samarbete och insikt om varandras villkor och möjligheter.

3.2.7 Interkulturell kompetens

Ett problem som förskolelärare och lärare kan möta med barn/elever från olika kulturer är att de håller fast vid värderingar, om olika folkgrupper, som är svåra att skilja från fördomar. Pedagogers uppgift är att uttala starka värderingar och vara förebilder för barnen (Lahdenperä 1995, s. 80). I en mångkulturell skola är det viktigt att läraren erkänner, tillvaratar och stödjer ungdomars flerspråkighet (inklusive modermål), ursprungskultur, den svenska kontextuella kulturen och språket. Det är vidare viktigt för pedagoger att undvika att fälla negativa kommentarer om länder, bostadsområden och språk som elever identifierar sig med (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 30f). För att hjälpa elever med kunskapsutveckling i olika ämnen bör alla lärare se sig själva som språklärare/språkutvecklare och för att göra det bör skolan delta i interkulturell kompetensutveckling (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 24). En del av kompetensen är att visa nyfikenhet inför andra perspektiv och använda mångfalden som en resurs i undervisningen och under möten med föräldrar. Lahdenperä (2004) hävdar att samarbete med föräldrar är mycket viktigt för barn och ungdomars skolframgång. Det är också viktigt för lärare att vara öppna, toleranta och beredda på att lära sig av och om sina elever med en annan etnisk bakgrund. Ett interkulturellt förhållningssätt betyder att lärarna är

medvetna om att den egna kulturbakgrunden och utbildningen i ett visst land medför kulturella filter som begränsar kontakten med människor med annan kultur (Lahdenperä 2004, s. 69). För att underlätta interkulturella möten bör lärarna se till att skapa heterogena grupperingar (Lahdenperä 2004, s. 63). Den Interkulturella kompetensen förutsätter ett förhållningssätt som baseras på öppenhet och förståelse och kan leda till en god kommunikation mellan individer med olika etniska eller kulturella bakgrunder (Lahdenperä 2004, s. 33). Denna kompetens kan uppnås genom den ömsesidiga kunskapsöverföringen enligt Lahdenperä (Lahdenperä 2004, s. 55).

3.2.8 Interkulturellt synsätt på flerspråkighet

Det är inte den enskilde lärarens uppgift/ansvar att undervisa flerspråkiga barn utan det handlar om hur hela lärandemiljön är organiserad med tanke på de resurser i form av personer som finns till den enskilde lärarens förfogande. Det är helt enkelt ett gemensamt ansvar/arbete för hela lärarlaget att undervisa flerspråkiga barn (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 20-23).

Några exempel på interkulturella antaganden om tvåspråkighet som tas upp av Lahdenperä och Lorentz (2010) är att pedagoger bör ha en positiv syn på tvåspråkighet och ha i åtanke att i barns huvud inte ha några begränsningar för språktillägnande och att språkkunskaper är berikande för individen, för samhället. Genom att lära sig fler språk som talas i familjen kan barnen utveckla en flerkulturell identitet då språk, kultur och identitet hänger ihop och inte kan avgränsas eller begränsas. Modersmålspråket är viktigt för ens identitet och har ett eget värde och det är därför viktigt att barnen får undervisning i och på modersmålet. Det är genom språket som vi definierar oss själva och blir definierade av andra. Att kunna flera olika språk innebär att kunna se på världen på flera olika sätt och kunna flera olika regler för kommunikation. Att stimulera och stödja språkutveckling i barnens olika språk i samarbete med modersmåls lärare, svenska som andraspråkslärare och med föräldrar ha åtgärdsplaner och uppföljning är mycket viktigt. Språkstödjande och språkstimulerande arbetssätt som används av lärarna genom mycket grupparbete och diskussioner stimulerar språkanvändningen och undervisning sker på och i, olika språk (Lahdenperä & Lorentz 2010, s. 23ff). För att det ska fungera är det mycket viktigt att hela skolan får interkulturell kompetensutveckling i språkutvecklande arbetssätt, flerspråkighet eller i interkulturell pedagogik.

Det som precis har redovisats i denna del, finns sammanfattat på ett lättöverskådligt sätt i boken *Flerspråkighet i förskolan – ett referens- och metodmaterial*, utgiven av språkforskningsinstitutet på uppdrag av Myndigheten för skolutveckling och författarna är Benckert, Håland och Wallin. Sammanfattningen ges i form av två checklistor som presenteras här nedan och fungerar som en utgångspunkt för analysen av empirin. Dessa checklistor kan användas vid reflektion över interkulturellt förhållningssätt.

3.2.9 Checklista 1 – Interkulturellt förhållningssätt

Denna checklista ger förslag på strategier och frågeställningar som kan användas i arbetet för att nå målet med interkulturellt förhållningssätt. I denna studie kommer det att användas för att avgöra om ett interkulturellt förhållningssätt föreligger. Nedan följer kriterierna:

- Språklig och kulturell mångfald är utgångspunkt i arbetet
- Olikheter ses som tillgång, positiva attityder mot språk och kultur
- Utgå från barnens kunskaper och erfarenheter
- Föräldrars kunskaper och erfarenheter tas tillvara
- Texter, bilder och material som speglar olika kulturer och miljöer används
- Visa ömsesidig respekt och nyfikenhet
- Låta olika åsikter och synsätt berika varandra
- Vara medveten om sin egen bakgrund och sina värderingar (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 69).

3.2.10 Checklista 2 – Interkulturellt förhållningssätt i praktiken

Här presenteras checklista 2, som kan användas som underlag för reflektion över interkulturellt förhållningssätt. I denna studie kommer det att användas för att avgöra om ett interkulturellt förhållningssätt i praktiken, föreligger. Nedan följer kriterierna:

- Pedagogerna har kunskap om barnens bakgrund
- Pedagogerna tar hänsyn till föräldrarnas synpunkter
- Flerspråkiga föräldrar har möjlighet att få information om förskolans verksamhet på sitt eget språk
- Förskolemiljön återspeglar barnens kulturella bakgrund
- Flerspråkiga pedagoger finns anställda på förskolan

- De flerspråkiga pedagogerna talar också sitt modersmål med barnen
- De flerspråkiga pedagogerna deltar i planeringen av förskolans verksamhet
- De flerspråkiga pedagogerna utvecklar material på sitt språk (böcker, spel, sångkort, sagoband, väggskyltar)
- Barnen uppmuntras att tala sitt modersmål
- Det finns böcker på flera språk
- Flerspråkig person, (tolk), finns alltid tillgänglig vid behov
- Pedagogerna har alltid ett språkplaneringssamtal vid inskolningen
- Barnen uppmuntras att delta i många aktiviteter som uppmuntrar interaktion
- Barnen ges stort talutrymme och får prova sina språk
- Barnen får möta ett språk de förstår
- Barnet ges kognitiva och språkliga utmaningar
- Barnet möter innehåll och språk från det konkreta till det abstrakta
- Pedagogerna har fokus på innehåll före form (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 70).

Reflektion

Det är viktigt att notera hur det inom interkulturell pedagogisk forskning, talas om hur en individ **bör** förhålla sig för att kunna uppnå en interkulturalitet. Det saknas alltså **krav** på exakt vad som krävs men de normativa aspekterna, i forskningen, kan fortfarande ge vissa riktlinjer och kriterier som kan användas för att bedöma om interkulturalitet föreligger eller inte. Det finns alltså inget ”enkelt facit eller förhållningsregler men ändå bör det formuleras krav på förhållningssätt till barnen och verksamheten tillsammans med föräldrarna”. (Skolverket 2006, s. 58). Däremot kan checklista 1 och 2 användas som en måttstock för att mäta interkulturellt förhållnings- och arbetssätt just i denna studie.

4. Metod

4.1 Val av metod

Metod beskriver det tillvägagångssätt som används för att samla in och analysera material och om hur undersökningen kommer att läggas upp för att uppnå önskat resultat. Val av metod beror på vad forskaren vill veta. Denna studie utgörs av kvalitativa forskningsintervjuer, då det passar bäst för syftet och frågeställningarna i studien, vilket är att undersöka hur de intervjuade pedagogers förhållningssätt till flerspråkighet är. Vilka språkstimulerande arbetssätt praktiseras av de som arbetar på förskolan och ligger dessa inom ramen för interkulturell pedagogik?

De två första frågeställningarna är beskrivande och den tredje analyserande. En kvalitativ studie karaktäriseras av en närhet till undersökningsproblem, en närhet och en öppen interaktion mellan informanten och forskaren. Forskaren samlar data, oftast själv, och det råder ”du och jag” förhållanden mellan forskaren och informanten och så har det varit även för denna uppsats (Olsson och Sörensen 2011, s. 19).

4.2 Kvalitativa forskningsintervjuer

Forskningsintervjun grundas på vardagssamtal som är professionella samtal. En ”intervju är ett samtal som har en struktur och ett syfte. Forskningsintervjun är inte ett samtal mellan likställda parter, eftersom det är forskaren som definierar och kontrollerar situationen” (Kvale 1997, s. 13). Forskningsintervjuer har andra krav där det krävs en motivation av frågornas relevans och en förklaring till hur det har gått till väga för att visa att tolkningarna är godtagbara (Stukat 2005, s. 37). Intervjun är ett vanligt redskap som används för att synliggöra människors tankar och deras inre världar vilket är förutsättningen även i denna uppsats (Kullberg 2004, s. 109). Forskningsintervjun är ett samtal om de mänskliga erfarenheterna där den muntliga dialogen förvandlas till text som sedan tolkas av forskaren, som i denna undersökning (Kvale 1997, s.49).

4.3 Vetenskaplig ansats

Undersökningen är av hermeneutisk natur då de mänskliga erfarenheterna som formuleras i det talade språket ändras till text och tolkas. Hermeneutiken är en vetenskaplig riktning och betyder *tolkningslära* och inom hermeneutiken studeras och tolkas insamlade data för att försöka förstå människors livssituation. Det mänskliga livet kan tolkas och förstås genom språket och hermeneutikerna menar att det går att förstå vår egen och andras livssituation genom att tolka hur ett mänskligt liv/tillvaro formuleras i det talade och skrivna språket, människors handlingar och mänskliga livsytyringar. I människors språk och handlingar uttrycks deras avsikter som det går att tolka meningen av (Patel & Davidson 1994, s. 25f).

4.4 Urval av förskolor och pedagoger

För denna studie har totalt fyra förskolepedagoger valts ut för intervjuer. De utvalda informanterna är verksamma i fyra olika mångkulturella förortsförskolor som ligger i en stadsdel i Stockholm och har erfarenhet av att jobba med två-/flerspråkiga barn. En förskolepedagog från varje förskola valdes ut och det gjordes på grund av att flera förskolepedagoger från samma förskola riskerar att ge likartade/ensidiga underlag. Det avgränsades till enbart fyra intervjuer eftersom fler intervjuer bedömdes vara svårt att genomföra och då det enligt erfarenheter visade sig att det är svårt för pedagoger att ställa upp på intervjuer av olika anledningar. Det bokades in tid för intervjuerna och de ägde rum på informanternas arbetsplats då miljön för intervjun ska vara så ostörd som möjligt och upplevas som trygg. Det är viktigt att eftersträva en för informanten ohotad och lugn miljö (Stukat 2005, s. 40).

Att det valdes enbart förskolelärare för intervju var ett medvetet val. Tanken var att detta skulle bidra till djupare förståelse, mer kunskap om språkutvecklande arbetssätt med tanke på att förskolelärarna har både erfarenhet, en akademisk utbildning och är väl insatta i sina arbeten. Möjligheten till att välja barnskötare för intervjun fanns också, men det valdes inte då det finns risk för att inte få lika användbar information från dem med tanke på att utbildning kanske saknas. Hade undersökningen varit en jämförande studie mellan barnskötare och förskolelärare hade det varit bra att intervjua personer inom de båda kategorierna. Ett annat argument för att intervjua de fyra olika informanterna från olika förskolor var att det skapar

förutsättning för att undersöka specifika fall/testpersoner med olika bakgrund för att ge exempel på en generell problematik. Utöver detta har de olika informanterna olika förutsättningar i form av deras tidigare erfarenheter, bakgrund och utbildningsnivåer.

4.5 Bakgrundsinformation om pedagoger

Det som gör denna undersökning lite speciell är att tre av informanterna har utbildning inom tvåspråkighet och en har utbildning med interkulturell profil vilket är en fördel för undersökning. Detta gör det även mycket spännande att se hur de använder sina kompetenser inom dessa områden. De fyra informanterna kommer att kallas pedagog 1, pedagog 2, pedagog 3, och pedagog 4 i resultat- och analysdelen.

Pedagog ett har 100 poängs förskolelärarutbildning, tog examen 1985, har läst om ”tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling” och har arbetat 27 år som förskolelärare.

Pedagog två har en förskolelärarutbildning med en inriktning på flerspråkiga barn, tog sin examen 1980 och har arbetat som förskolelärare i 37 år. **Pedagog tre** har gymnasielärarutbildning i geografi och naturvetenskap med interkulturell profil, tog sin examen år 2009 och har arbetat som förskolelärare sedan dess. **Pedagog fyra** har specialpedagogisk utbildning från Norge och en kompletterande förskolelärarutbildning från Sverige och har arbetat i ungefär 11 år. Hon har dessutom fått möjlighet att gå på en Universitetskurs som heter ”tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling”.

4.6 Datainsamlingsmetod

Både enkäter och intervjuer, är tekniker för att samla in information som bygger på frågor. (Patel & Davidson 1994, s.60). Förutom intervjuerna, i denna studie, utfördes kedjesökningar som för det mesta utgick från t.ex. författarnas hänvisningar och litteraturförteckningar från böcker som har behandlats i kurser inom förskoleutbildningen. Sökord som använts på internet och Södertörns Högskolas databaser är bland annat; interkulturell forskning, interkulturell pedagogik/förhållningssätt, språkforskning, språkutvecklande arbetssätt och författarnas namn osv. Diktafon användes medvetet vid intervjuerna för att förebygga eventuella distraktioner som kan uppstå vid antecknande. Detta bidrog till fokus på den intervjuade och samtidigt gav det möjlighet att ställa följdfrågor.

4.7 Bearbetning och analys av materialet

Intervjuerna spelas in på en diktafon och transkriberas sedan ordagrant. För att vara säker på att ingen information har förbisetts, avlyssnas varje intervju minst två gånger. Efter transkriberingen samlas alla informanternas svar under intervjufrågorna för att lättare kunna se resultatet. Resultatet delas sedan in efter de två första beskrivande frågeställningarna för att se hur de blev besvarade. Därefter analyseras det med hjälp av de kriterier som valts för att besvara den tredje delfrågan. Kriterierna om vad som behövs för att bedöma om ett interkulturellt förhållningssätt föreligger, förekommer genomgående i den teoretiska utgångspunkten som presenteras i tidigare del. Kriterierna för om det interkulturella förhållningssättet praktiseras, finns dock inte med på samma sätt men kan fortfarande ses som en sammanfattning av hur pedagoger bör förhålla sig i det praktiska arbetet. Det är därför båda dessa ”checklistor” kommer att användas för att analysera resultatet. Återigen kan nämnas att det egentligen inte finns några förhållningsregler eller facit för att uppnå ett interkulturellt synsätt, men kriterierna som ställts upp i *Flerspråkighet i förskolan* underlättar forskningen och analysen, i denna studie.

4.8 Etiska principer

De etiska principerna är till för att skydda de individer som deltar i forskningen och deras rätt till intellektuell egendom, men bidrar även till riktighet och noggrannhet i vetenskaplig kunskap. Den första principen är *informationskravet*, som handlar om att forskaren måste informera undersökningspersonerna om t.ex. studiens syfte, hur resultatet kommer att användas, att de har rätt att när som helst avbryta sin medverkan och att deltagandet är frivilligt. Den andra principen är *samtyckeskravet*, vilket innebär att den som deltar i en undersökning har rätt att självständigt bestämma över sin medverkan, om hur länge och på vilka villkor de ska delta. Den tredje principen är *konfidentialitetskravet*, och innebär att man ska ta hänsyn till de medverkandes anonymitet och att de bör vara underförstådda med att alla privata uppgifter som identifierar personen i frågan behandlas konfidentiellt. Den fjärde och sista principen är *Nyttjandeskravet* vilket innebär att den insamlade informationen endast ska användas till forskningsändamål. (Stukat 2005, s. 131f). De grundläggande forskningsetiska principerna har följts vid intervjuerna och alla respondenter informerades om de ovan nämnda principerna innan intervjun.

4.9 Validitet och reliabilitet

Validitet är enligt vetenskapliga termer är ett mått som anger om forskaren verkligen har undersökt det som avsetts undersökas. En god validitet innebär alltså att forskaren i hög grad har undersökt det han/hon velat undersöka (Kullberg 2004, s.73). Denna studie utgår från syftet, använder relevant forskningsmaterial och undersöker det som lovats från början vilket påverkar validiteten.

Reliabilitet betyder pålitlighet eller tillförlitlighet och i vetenskapliga termer är det ett mått på noggrannheten och säkerheten i den använda metoden. En god reliabilitet innebär att forskaren har använt det vetenskapliga försöket och de därtill använda redskapen på ett så noggrant sätt att resultatet är säkert och trovärdigt (Kullberg 2004, s.73). Vid intervju eller observation är undersökningens tillförlighet relaterad till intervjuaren och observatörens förmåga, då båda gör bedömningar när de registrerar svar eller observerar. Här kan flera olika typer av bedömningar uppträda. För god reliabilitet behöver både intervjuaren och observatören vara vana (Patel & Davidsson 1994, s.87). I mitt fall är det första gången som jag utför en intervjubaserad forskning och trots mina försök att lyssna på intervjuerna flera gånger och inte ändra mycket i den nedskrivna texten kan det ha gjorts någon felbedömning i tolkandet. De enda ändringar som gjorts är överflödigt talspråk har tagits bort men samtidigt har jag sett till att betydelsen inte har ändrats. Detta påverkar reliabiliteten.

5. Resultat och analys

5.1 Resultat

I det här avsnittet kommer resultatet av intervjuerna att presenteras och därefter analyseras med hjälp av det interkulturella pedagogiska perspektivet. Resultatet delas in i två delar efter de två första beskrivande frågeställningarna i syftet. Därefter besvaras den tredje analyserande frågeställningen genom att de två första frågeställningarnas resultat analyseras med hjälp av kriterierna som ingår i 2 checklistor som tidigare har nämnts i slutet av teoretiska delen.

Frågeställningarna från syftet i undersökningen är följande:

1. Hur är de intervjuade pedagogernas förhållningssätt till flerspråkighet/flerspråkiga barns språkinlärning och hur ser de på sin egen roll som pedagog när det gäller barnens språkutveckling?
2. Vilka olika språkutvecklande-/språkstimulerande arbetssätt använder de intervjuade pedagogerna på sin förskola/avdelning?
3. Ligger de intervjuade pedagogers förhållningssätt/språkutvecklande arbetssätt inom ramen för ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv?

Hur är de intervjuade pedagogernas förhållningssätt till flerspråkighet/flerspråkiga barns språkinlärning och hur ser de på sin egen roll som pedagog när det gäller barnens språkutveckling?

Pedagog 1

Pedagog 1 berättar att de har otroligt många olika språk i sin avdelning men att de aldrig har sett att det har varit ett hinder på något sätt i barnets olika språk, utan de tror att de är givande. Det är viktigt enligt pedagog 1 ”att barnen inser att det är viktigt att kunna bägge språken och att det inte är fult att kunna sitt hemspråk när man bor i Sverige och att man ska vara stolt för

sitt ursprung och att det är ett plus och inte ett minus att kunna två språk.” Det är viktigt att visa att det finns många olika nationaliteter. Pedagog 1 anser att det är väldigt viktigt att kunna båda språken och ha den stabila språkgrunden som barnen har när de kommer. Hon menar att förskolorna måste försöka få föräldrarna att förstå hur viktigt det är att lära sitt barn sitt hemspråk och fördelarna med detta.

Pedagog 1 och hennes kollegor försöker inspirera varandra och ta till vara på kompetenserna som finns bland pedagoger. Tycker till exempel en pedagog om drama så kan den få ha ansvar över det. Tycker någon om att sjunga kan hon/han få ansvara över det. Pedagog 1 menar att om man har en positiv arbetsätt så smittar det av sig på barnen och de tycker då att det är roligt att sjunga eller dramatisera. Pedagog 1 anser att det skulle vara roligt att kunna bjuda in en förälder som kan turkiska och låta henne/honom ha en sagostund med barnen som pratar turkiska, om vi inte har någon bland personalen som kan det språket. Genom att bjuda in en förälder så kan förskolan visa att det är mycket viktigt med språk. När pedagogen lägger fram sådana förslag får föräldrarna och barnen en känsla av att hon tycker att det är viktigt och att de känner sig välkomna. Modersmålet är ingenting som man bara behöver prata hemma utan det kan överföras till förskolan också.

Pedagog 1 anser att hennes roll som pedagog är mycket viktig då det hela tiden gäller att vara en förebild, att jobba framåtskridande och titta på vad det enskilda barnet behöver. Alla barn ligger inte på samma nivå rent språkmässigt. En del har kommit mycket långt i språkutvecklingen och har ett bra språk; både svenskan och hemspråket; medan andra har en väldigt bristfällig svenska vilket kan bero på olika saker. Pedagog 1 märker att i lek med barnen har de språket men i närheten av vuxna blir de tysta. Hon menar att det viktiga är att vi är observanta, lyhörda för och ”ser att kunskaperna inte var så goda som vi trodde och då behöver man sätta in hjälpmedel för att vidareutveckla språket.” Samspel mellan språken är pedagogen mycket nöjd med. Många föräldrar tycker att det är jobbigt att deras barn inte pratar sitt hemspråk ”så har vi sagt fortsatt, fortsatt och fortsatt och låt er inte påverkas av att barnen inte vill prata sitt hemspråk.” Det är en fördel för barnen inför skolstarten att ha ett bra modersmål och bra svenska. Det är en bra grund att stå på och underlättar för barnen att lära sig. Efter svenska och engelska är hemspråket ett stort plus för barnen att få i språkgrunden.

Pedagog 2

Pedagog 2 anser att det är jätteviktigt med tvåspråkighet och att barnen måste få utveckla sitt första språk och känna att det duger. Hon tycker att förskolan måste låta de två språken växa bredvid varandra. Det första språket är ju oftast starkast men det kommer situationer när barnet förnekar sitt eget modersmål och väljer att bara prata svenska. Barn som har höga krav på sig att lära sig det svenska språket snabbt, blir ofta tystare än andra barn. Därmed försöker pedagog 2 och hennes förskola genom sång, musik, dans och drama få barnen att öppna upp sig och uttrycka sig med andra former. Pedagog 2 berättar hur hon inte har upplevt att olika språk stör varandra. På hennes förskola pratar barnen inte sina hemspråk utan de pratar bara svenska. Även när hon eller hennes kollegor ber barnen att vara faddrar för nya barn som kommer från samma hemland, pratar de bara svenska.

Pedagog 2 tycker att ett projektinriktat arbetssätt är bra och att det blir tydligt att man stannar länge i en frågeställning. Just nu jobbar hennes förskola med tinnar och torn och barnen bygger, då det leder till ett kooperativt lärande. Detta blir som ett konkret lärande för barnen då de kommunicerar och lär sig hämta det de behöver osv. Sedan är det dokumentationen och litteraturen som pedagog 2 brinner mycket för och då kan det till exempel vara så att hennes förskola har ett tema med afrikanska författare som de berättar för barnen. Böckerna är mycket bra när det gäller färg och form och det finns en klassiker som heter "Rita" och som lär barnen om rädsla osv. Böckerna väcker frågor och tankar hos barnen och visar de att de har möjlighet att kommunicera med andra på olika sätt osv. Förutom litteraturen kan andra medier som sång, musik, rim och ramsor och drama användas för att skapa ett kooperativt lärande. Alla på förskolan har inte den kunskap som behövs för att stimulera tvåspråkiga barns språkutveckling menar pedagog 2. Pedagogerna måste prata språk på jobbet, det måste finnas tid avsatt för det, titta på analyserna som görs och göra kartläggningar av yngre barn så att de kan hålla en röd tråd genom språkinläringen. Enligt pedagog 2 är det viktigaste att pedagoger ser att det pågår en utveckling, att de har "tentaklerna ute", pratar med barnen, hjälper dem, finns där för dem osv.

Pedagog 2 anser att då förskolan många gånger är den första svenska instansen som barnen möter är det viktigt för henne som pedagog att barnen får möjlighet att knyta sig an till henne och känna trygghet och vara med henne på många roliga saker. Det är ju en genuin känsla som hon bygger upp med det barnet och familjen och gör förskolan till en mötesplats för alla barn vilket även är deras motto. Mottot består av tre faktorer; det ska vara roligt, det ska vara

tryggt och det ska vara lärorikt och det är de tre faktorerna som pedagogens förskola vill leva upp till. För den nyanlända familjen tycker hon inte att det räcker med att ha ett samtal med en tolk en gång per termin, utan hon vill visa de att hon är intresserad av att hjälpa dem så att det går så bra så möjligt med barnen.

Pedagog 3

Pedagog 3 anser inte att flerspråkighet är något hinder utan det är snarare tvärtom, att det gynnar alla barn och även de barn som bara pratar svenska kan gynnas av att omges av flerspråkiga barn så att även de kan växa. Detta gynnar även synonymtänket då barnen får lära sig att det finns flera olika sätt att uttrycka en sak på. Det finns en del som kan tycka att flerspråkighet försenar språkutvecklingen hos barnen men det tycker inte pedagog 3.

Pedagog 3 menar att om man visste vilka arbetsätt som kan göra språken fruktbara i relation till varandra skulle man vara en fantastisk pedagog. ”Det är svårt men jag tror att mycket ligger i vardags-situationerna, att vara närvarande när barnen själva experimenterar med språken och finnas där och kanske uppmuntra dem, driva det vidare på något sätt så att barnen märker att man intresserar sig men också kan fascineras av vad som finns att hämta i de olika språken.” Det är svårt att nämna ett arbetsätt som per automatik leder till så att det blir fruktbart. Samma arbetsätt kan ge olika utfall. Barnen själva måste styra och vara där och se vilka öppningar som finns och foga samman dem. Ett verktyg som förskolan har är föräldrar som pedagog 3 menar att de kan få hjälp av. Pedagog 3 berättar hur hennes kollegor och hon har kunskap men inte tiden eller möjlighet till diskussion. Diskussioner florerar inte i hennes arbetslag om hur barn lär sig språk eller hur språket kan utvecklas genom att olika språk möts. Det är kanske inte akademiska kunskaper men en gemensam kunskap om barns språkutveckling som förskolan saknar, enligt pedagog 3. Ansvar för språkarbetet har varit en ganska otacksam uppgift för det saknas tid att fördjupa sig i de frågorna. Hon tycker att det behövs prata om synen på språkutvecklingen, hur språkutvecklingen sker och vilka metoder de tror på. Det har varit ganska tyst om det under de åren som pedagog 3 har jobbat där. Det man möjligtvis gjort är att förändra dokumenten/språkenkäterna, men något djupare språkarbete har aldrig skett.

Pedagog 3 ser sig själv som en viktig person och förebild i barnens språkutveckling som helhet. Enligt henne är språket barnens; ”det är ingenting som jag kan sitta och liksom pränta in i dem men ett rikt och korrekt språk från min sida, ett uppmanande, ett förhållningssätt som uppmanar dem att använda de ord de har och det språk de har är väl min uppgift till en språkutveckling.” Det får inte vara utbildande som i en skola men man ska uppmuntra barnens språkutveckling genom att de själva blir nyfikna på språket och uppmanar de till att använda det språk de har. Någonstans känns det som att alla barn som bara har svenska som modersmål är medvetna om att det även finns andra språk i deras omgivning.

Pedagog 4

Pedagog 4 berättade att ”Det är berikande för att man lär sig tänka på olika sätt. Man lär sig olika perspektiv och olika språk ger ett vidgat perspektiv på tillvaron.” Hon anser att tvåspråkiga barn visserligen talar svenska, men om de lär sig sitt modersmål i ett samspel med föräldrarna och om föräldrarna verkligen är engagerade, gynnar det språkutvecklingen ytterligare. Det finns barn som varken har ett rikt språk på svenska eller hemspråket och det är ofta i familjer där pedagog 4 ser att föräldrarna inte pratar så mycket med sina barn utan använder sig av ett passivt språk. Den känslomässiga aspekten av språkinläring är viktig. Andra kulturer och språk ska aldrig nedvärderas, utan förskolan bör vara öppen och se till att barnen inte får känslan om att det är något negativt. Barnen ska känna att det är berikande att ha flera språk. En annan viktig aspekt är att föräldrarna måste hjälpa till att stimulera språket hemma, parallellt med det att pedagog 4 och hennes förskola stimulerar svenska och att de har ett bra samarbete mellan föräldrarna och hemmet. Barnen ska känna att föräldrarna litar på förskolan och att det förs en dialog.

Pedagog 4 berättade att det finns språknätverk där det tas upp sådana frågor som handlar om tvåspråkiga barns språkutveckling med ledare som har det som ansvarsområde. Man håller frågan levande och så försöker förskolan och de anställda få inspiration från varandra, från ledningen och från föreläsningar som de har fått gå på. Sagor och fantasi är ju något som barnen tycker jättemycket om och utvecklar språket på så sätt. Pedagog 4 anser att med fantasi, lek och sagor kan nya ord tillföras i barnens ordförråd.

Pedagog 4 berättade att hennes roll som pedagog är viktig som språklig förebild och för att ge barnen tillgång till ett rikt ordförråd. Hon ser på sin roll som samtalspartner där hon hela tiden

samspelar med barnen med fokus på att hitta intresseområden som stimulerar till utvecklingen hos det enskilda barnet och gruppen. Hon vill försöka att utvidga samtal med utgångspunkt i vad barnen visar intresse för. Hon berättade också att hon bidrar med nya ord, grammatik och försöker redan från att barnet är ett år skapa förutsättningar för ett givande och tagande i lek och samspel så att barnet lär sig samtalets och språkets ”samspels-regler”. Viktigt för henne som pedagog är även att erbjuda nya, roliga upplevelser som utmanar språket och tillför språkliga ”nyheter” för barnet.

Vilka olika språkutvecklande-/språkstimulerande arbetssätt använder de intervjuade pedagogerna på sin förskola/avdelning?

Pedagog 1

Pedagog 1 berättar; ”Vi jobbar hela tiden med språket det är en röd tråd genom hela verksamheten. Eftersom det är så pass viktigt med tanke på att vi har så många invandrabarn på vår förskola.” Enligt henne har barnen har olika förutsättningar, vissa barn har redan ett bra språk när de börjar på förskolan och andra kommer hit i tre, fyra års ålder och kan inte ett enda ord svenska. Det är därför viktigt att man jobbar intensivt med de här barnen för att de ska lära sig språket så fort så möjligt. Att äta mat tillsammans med en mindre grupp barn är ett utmärkt tillfälle för barnen att prata. Det är lättare för barnen att prata när det är färre barn omkring. Då gör man det möjligt för alla barn att få talutrymme. I en större grupp tar vissa barn mer utrymme och det sker på andra barns bekostnad. ”Vi jobbar mycket med små grupper, rim, ramsor och sagor. Vi läser ganska mycket. De älskar sagor. Vi dramatiserar. För att dramatisera är också ett jättebra sätt att jobba med språket på.” Man ska inte ge barnen prestationsångest, utan de kan dramatisera en saga så gott de kan. Syftet är att det ska vara lustfyllt, inte kravfyllt och att det ska vara roligt och inspirerande.

Vid inskolningar pratar pedagog 1 och hennes kollegor med föräldrarna om att det är mycket viktigt att de fortsätter att prata sitt eget hemspråk med barnen. Det är vidare viktigt att de pratar på ett stimulerande sätt, gör roliga saker tillsammans med barnen, läser en saga vid läggdags, spelar spel och gör saker där hemspråket kommer in så att barnen får utrymme att verkligen prata. Pedagog 1 berättar hur hennes förskola upprepar och hela tiden påminner om hur viktigt det är. Delvis för att de inte har någon modersmåls lärare i förskolan och även för att det är viktigt att föräldrarna känner att de har en viktig roll i att få barnen att fortsätta prata

sitt hemspråk. På pedagog 1:s förskola finns det en arabisktalande pedagog och hennes kunskaper tar vi tillvara på genom att låta henne utföra olika aktiviteter med arabiska barn. Hon kan till exempel berätta eller läsa sagor på deras hemspråk. Pedagog 1 och hennes kollegor gör barnens hemspråk synliga utanför avdelningen genom att låta alla föräldrar skriva en hälsningsfras på sitt modersmål. Med det vill de visa ”att så här många språk har vi på den här avdelningen och andra sätt har vi försökt sjunga, vi berättar sagor från olika länder, vi lånar böcker på biblioteket.” Vi påminner föräldrarna om att de har en viktig roll hemma som sina barns modersmållärare och det är de som på bästa sättet kan föra det vidare.

Pedagog 2

Pedagog 2 berättar hur hennes förskola för tillfället jobbar med projekt och då får barnen språket på köpet. Barnen är med i olika konkreta sammanhang och jobbar kring olika frågeställningar utifrån var de befinner sig och då lär de sig nya ord hela tiden eftersom pedagog 2 brukar lägga till specifika ord. ”Till exempel om vi jobbar med torn så behöver barnen kunna berätta för varandra om hur de tänker och då lägger vi till och jobbar mycket med kroppen. Begrepp som högt och högre än och längre än, tas upp, så att barnen får orden på många olika sätt.” Man ska inte hålla på att språkbada barnen utan ge de möjligheter att själva få uttrycka sig. Det kan göras genom att se till ”att barnen vid mötena får talutrymme och att man verkligen kan titta på att det stämmer att de har majoriteten och makten att prata och att organisera så att det inte är för stora grupper och så att alla kan komma till tals.” Barnen ska även få så många möjligheter som helst till sådana lill- och stormöten till exempel på- och avklädning och matsituationerna, där de får grepp om dels att de får möjlighet att skriva och berätta sina dokumentationer och det de har varit med om.

Pedagog 2 berättar att hennes förskola sedan i höstas har startat en ny organisation uppifrån ledningsfunktion där det är väldigt tydligt vad som ska göras månadsvis. För att föräldrarna i området ska förstå i tid och bli medvetna om vad hemspråket, gör de i samtalet, efter inskolningen på förskolan, ett domänschema som signalerar att de jobbar med språk och att föräldern är viktig för att vara med och rita cirklarna i domänschemat och att även få syn på barnets hela språksituation. Pedagog 2 förklarar vidare hur hennes förskola har språkplanen som alla barn ska ha och där även föräldrarna är delaktiga. Hennes förskola har inte hemspråksstöd i förskolan men vi har i bästa fall hemspråkspedagoger. I övriga fall vill pedagog 2:s förskola försöka starta ett samarbete med grannförskolan. Finns det en turkisk

pedagog i grannförskolan så kanske det går att träffas och leka och sjunga på turkiska. ”Vi har ju också flerspråkiga bibliotek med väldigt mycket musik och litteratur på olika språk, där barn och föräldrar kan komma till förskolan och låna böcker på sitt modersmål.”

Pedagog 2:s förskola har tidigare synliggjort språk och kultur genom att ha flaggor, kulturlådor, alfabet och siffror på olika språk på väggarna. Men efter diskussionen om att de inte fick ”exotifiera” det slutade de med att hänga upp mycket saker. Då skapades andra miljöer i rummen. De kunde exempelvis ”åka till ett land” och fråga vad det finns för djur där, för att belysa mångfalden. Förskolan har fortsatt med skriv- och läsutveckling. De har haft alfabet på olika språk och barnen har lärt sig många olika saker som till exempel de enklaste orden som ”hej” och ”god morgon” på olika språk.

Pedagog 3

Pedagog 3 berättar hur språkutvecklingen sker hela tiden och är en del av deras dagliga arbete med barn på förskolan. ”Vi försöker läsa mycket sagor, vi försöker berätta mycket eller få barnen att berätta så mycket som möjligt med det ordförråd som de har.” Det gör de genom olika typer av berättande. Både genom sagor i bokform, på CD-skivor, på film och genom att barnen får berätta egna sagor. Andra tillfällen då de arbetar med språk är till exempel vid på- och av klädning i hallen. Det är då ”vi använder synonymer som till exempel luva och kapuschong. Eller när vi diskar efter maten så säger vi tallrik och assiett. Vi försöker smyga in så många ord som möjligt i barnens vardag.” De benämner allt som pedagogerna eller barnen ser och uppmanar de att använda ord de har genom att säga namn på saker såsom smörkniv och mjukt bröd istället för att säga ”kan jag få den”.

Pedagog 3 förklarar hur hennes förskolas språkbibliotek är ett annat verktyg för att kunna arbeta med barnens modersmål. För det behövs ett engagemang som pedagog och en introduktion för föräldrarna att det finns ett språkbibliotek och därmed uppmuntra de att använda det. Det är även bra för pedagogerna att använda det. De kan även använda de språkkompetenser som finns i deras arbetslag som till exempel turkiska, spanska och arabiska. Att man visar ett intresse för barns modersmål och kultur är det absolut viktigaste som finns. Det kan pedagogerna till exempel göra genom att uppmuntra barnen att prata på sitt modersmål med andra barn som har samma språk och fråga de vad saker och ting heter på deras språk. Pedagogerna kan även lära sig några ord på barnets språk och använda det med

barnet. Man kan synliggöra språkarbete genom dokumentation, vilket pedagog 3 menar på att de tyvärr inte har hunnit göra och därför syns det inte någon språkdokumentation eller övrig pedagogisk dokumentation.

Pedagog 4

Pedagog 4 berättar hur hon arbetar med de yngre barnen och hur hennes arbetssätt skiljer sig lite från de pedagoger som arbetar med stora barn. Med de yngre barnen jobbar de mycket med begreppsutveckling ”Jag jobbar ju med de yngsta barnen och då är ju mycket med begreppsutveckling att man ska lära sig nya ord. De lär sig prata när de går hos oss. Så det gäller ju att vi benämner allt vi gör, allt barnen ser och allt de leker med. Sedan leker vi självklart mycket med ord och ramsor, sånger och så, men framför allt är det ju bra att samtala med barnen under dagens alla rutiner och aktiviteter.” Det är viktigt att pedagogerna själva uttrycker sig tydligt och använder olika ord och begrepp på samma sak. Språkutveckling sker i alla situationer under hela dagen. Pedagog 4 förklarar hur hon och hennes kollegor ständigt tänker på att det ska vara språkutvecklande så långt det går. Under måltiden försöker de i stället för att säga; ”Vill du ha en sådan?” säga; ”Vill du ha en hård smörgås eller en mjuk smörgås? Vill du en halv eller en hel?”

Pedagog 4 berättar hur de gör en kartläggning för att veta var barnet använder sitt modersmål eller svenska. Det gör de genom att låta föräldrarna fylla i språkdömospapper tillsammans med dem på utvecklingssamtal. När de börjar hos oss trycker dem verkligen på hur viktigt det är att de pratar sitt modersmål hemma och att de ska vara konsekventa med det i hemmet. Pedagog 4:s förskola försöker via olika projekt ta in ord på hemspråket genom att säga; ”Nu jobbar vi med det här kan ni prata om det hemma och komma med de här orden på hemspråken? Kan ni tillverka någonting som till exempel ett flygplan och berätta om det på ert hemspråk?” Pedagog 4 berättar hur hon ständigt försöker vara nyfiken på vad saker heter på olika språk, räknar på olika språk på samlingen och när en ny familj kommer får de alltid räkna på sitt språk. Hon uppmuntrar föräldrarna att komma med i projekt där de kan bidra med modersmålet. Pedagog 4 berättar hur de inte kan några andra språk på hennes avdelning så det de kan göra är att ha ett förhållningssätt där man är öppen och tillåtande. Hon ger föräldrarna små uppgifter som att skriva ner olika ord eller välkomstskyltar på deras hemspråk så att det kan hängas upp på förskolan. Hon har försökt uppmuntra barnen genom att ge bort en bok i julklapp och sagt att de kan översätta boken på sitt hemspråk och läsa det för de

andra barnen. Hon berättar hur hon och hennes kollegor ständigt försöker men att det samtidigt krävs en ansats från föräldrarna om önskade resultat ska kunna uppnås.

5.2 Analys

Det finns inte några fasta regler för bearbetning och analys av ostrukturerade intervjuer på samma sätt som för den kvantitativa arbetsgången (Stukat 2005, s. 41).

När det talas om ett **Interkulturellt förhållningssätt** syftas det på om det finns en **vilja** att organisera möten mellan kulturer och språk och om pedagogerna är **medvetna** om vikten av ett jämlikt förhållande mellan aktörerna. Nyckelorden för förhållningssätten är **vilja** och **medvetenhet** (Benckert, Håland och Wallin 2008, s 67).

När det talas om ett **Interkulturellt arbetssätt** talas det om huruvida pedagogerna **skapar miljöer** och **möten** där olika typer av dialog tillåts och där olika meningar och åsikter är accepterade. Nyckelordet för arbetssätten är alltså **skapande** av **miljöer** och **möten** (Benckert, Håland och Wallin 2008, s 67).

Dessa är alltså två utgångspunkter som används i analysdelen. Genom att undersöka dessa två aspekter, med hjälp av checklistorna, kan svar fås på frågan om interkulturalitet föreligger.

Ligger de intervjuade pedagogers förhållningssätt/språkutvecklande arbetssätt inom ramen för ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv?

5.2.1 Interkulturell förhållningssätt

Enligt kriterierna i checklista 1 bör utgångspunkten i det interkulturella arbetet vara språklig och kulturell mångfald där man har en positiv attityd mot språk och kultur, olikheter ses som en resurs/tillgång och låter olika åsikter och synsätt berika varandra. Vidare att pedagoger är medvetna om sin egen/barnens bakgrund och utgår från barnens kunskaper och erfarenheter i arbetet (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 69).

Som det redan framgår i undersökningen är de valda förskolorna mångkulturella. Den språkliga och kulturella mångfalden är därmed given. Alla fyra, intervjuade pedagoger, anser sig själva vara viktiga förebilder för barnen i deras språkutveckling. Pedagog 1 menar att det

är viktigt att hon och hennes kollegor är lyhörda och observanta på vad barnen kan och inte kan för att kunna sätta in nödvändiga hjälpmedel. För pedagog 2 är det viktigt att barn får möjlighet att knyta sig an och känna sig trygga med henne genom att delta i roliga aktiviteter tillsammans. Hon vill visa nyanlända familjer att hon är intresserad av att hjälpa de genom att ha fler samtal per termin. Pedagog 4 ser på sin roll som en samtalspartner där hon hela tiden samspelar med barnen med fokus på att hitta intresseområden som stimulerar till utvecklingen hos det enskilda barnet och gruppen. För pedagog 3 är ett förhållningssätt som uppmanar barnen att använda de ord och det språk de har, viktigt. Alla dessa sätt som de intervjuade pedagogerna nämnde tolkar jag som strategier som pedagogerna använder för att lära känna barnen och ta reda på vilka kunskaper och erfarenheter de har samt för att kunna planera verksamheten utifrån barnets behov. De interkulturella pedagogiska perspektiven beskriver hur pedagogernas medvetenhet om sin roll är av stor vikt för barnens språkutveckling och resultatet från intervjuerna visar hur samtliga intervjuade pedagoger just är medvetna om sin roll. Pedagogerna anser vidare det vara viktigt att använda sig av barnens tidigare kunskaper och ha det som utgångspunkt i lärandet. Pedagog 2 nämner även hur trygghet är en viktig faktor i barnens vilja att lära sig och knyta sig an till pedagogerna. I detta fall kan det tolkas att ett interkulturellt förhållningssätt föreligger.

Att de intervjuade pedagoger har en positiv attityd mot språk och kultur framgår i resultaten enligt min tolkning. Pedagog 1 säger att det är en fördel, en bra grund inför skolstarten, det underlättar för barnen att lära sig och att det är ett plus för barnen. Hon berättar även att det förekommer många språk på hennes avdelning och att det aldrig har varit ett hinder i barns lärande för nya språk utan att det tvärtom är givande. Pedagog 2 anser att det är jätteviktigt med tvåspråkighet och att barnen måste få utveckla sitt första språk och känna att det duger. Hon tycker också att förskolan måste låta två språken växa bredvid varandra. Även hon påstår att hon inte har upplevt att olika språk stör varandra. Pedagog 3 anser också att flerspråkighet inte är ett hinder utan att det snarare tvärtom gynnar alla, även svenska barn. Barn som omges av flerspråkiga barn kan växa och det gynnar även synonymtänkande, då barn lär sig att det finns flera sätt att uttrycka en sak på. Pedagog 4 har liknande tankar och hon förklarade att ”Det är berikande för att man lär sig tänka på olika sätt. Man lär sig olika perspektiv och olika språk ger ett vidgat perspektiv.” Enligt min tolkning föreligger ett interkulturellt förhållningssätt. Pedagog 3 ser olikheter som resurs då hon menar att det gynnar alla barn och att olika språk och kultur lär barnen att det finns flera synonymer. Pedagog 4 håller med då

hon menar att olika språk ger ett vidgat perspektiv. Pedagog 3 berättade att hon och hennes kollegor låter barnen berätta så mycket som möjligt med det ordförråd de har och genom att berätta egna sagor. Min tolkning är att de gör det för att öka medvetenhet för barnens erfarenheter och kunskaper för att sedan kunna använda det i språkutvecklingsarbete.

Enligt kriterierna i checklista 1, bör texter, bilder och material som speglar olika kulturer och miljöer användas (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 69).

Pedagog 4 och 1 har låtit föräldrar skriva ner olika ord och skyltar, på sina respektive språk, som sedan hängs upp på väggarna. Pedagog 2 anser dock att hon inte vill "exotifiera" det icke-svenska och väljer att inte hänga upp saker på väggen som tidigare. Idag jobbar hon och hennes kollegor på ett annat sätt och det gör de genom att skapa andra miljöer i rummen där barnen till exempel kan "åka till ett annat land" och fråga vilka djur det finns i landet. Enligt Pedagog 2 arbetar hon och hennes kollegor även med alfabet på olika språk där barnen lär sig enkla ord och fraser som "hej" och "god morgon" på olika språk. Afrikanska författare är också något som pedagog 2 har berättat om i temaarbete med barnen. Böcker väcker tankar och frågor hos barnen enligt pedagog 2 och visar de att de har möjlighet att kommunicera med andra på olika sätt osv.

Det är viktigt att pedagogerna visar ömsesidig respekt, nyfikenhet och tillvaratar föräldrarnas kunskaper och erfarenheter (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 69).

Det framgår i resultatet att viljan för tillvaratagande av föräldrars kunskaper och erfarenheter finns då samtliga intervjuade pedagoger anser att det är mycket viktigt att ha ett bra samarbete med föräldrarna. Alla intervjuade pedagoger jobbar på olika sätt med föräldrarna då till exempel pedagog 4 drar in dem i projekt och pedagog 1 vill att de läser på sitt hemspråk för barnen, både hemma och på förskolan och att de ska känna sig viktiga. Pedagog 4 berättar hur hon ständigt försöker vara nyfiken på att veta vad saker heter på olika språk och uppmuntrar föräldrarna att vara med i projektarbeten. Där de kan bidra med att komma in med ord på hemspråket genom att uppmana de att till exempel tillverka ett flygplan och berätta det på sitt hemspråk, översätta en bok tillsammans med barnen som de har fått från förskolan och läsa det för de andra barnen eller låta de räkna på sitt språk på samlingen. Detta kan tolkas som att pedagogerna genom sitt förhållningssätt till föräldrarna försöker tillvarata föräldrarnas

erfarenheter och genom att visa respekt för olika språk, försöker förbättra relationer och öppna möjligheter för kommunikation som hjälper de att komma närmare varandra.

Detta är något som går att se även i de andra pedagogernas förhållningssätt då pedagog 1 och 2 uppmuntrar föräldrarna att fortsätta prata på sitt språk även om barnen svarar på svenska samt att de gör aktiviteter med barnen för att locka dem till samtal på sitt språk. Pedagogerna låter föräldrarna känna att de är viktiga i samarbetet med förskolan för sina barns språkutveckling och att det är en fördel för deras barn att kunna flera språk och ha en flerkulturell bakgrund. Jag tolkar det som de intervjuade pedagogerna på olika sätt visar att de är intresserade av att hjälpa föräldrarna med att komma in i samhället. Pedagog 4 tycker att tvåspråkiga barn lär sig sitt modersmål i ett samspel med sina föräldrar och om föräldrarna är engagerade och stimulerar sitt egna språk hemma kan det gynna utvecklingen även i det svenska språket. Enligt min tolkning visar pedagogen, genom detta sätt, en vilja att ta tillvara på föräldrars kunskaper och erfarenheter. Det gör även pedagog 1 då hon vill be föräldrar att läsa för barnen på deras språk och pedagog 4 då hon drar in föräldrarna i verksamheten.

Sammanfattningsvis kan sägas att samtliga intervjuade pedagoger utgår från ett interkulturellt förhållningssätt, med utgångspunkt i kriterierna från checklista 1, i sitt dagliga arbete med barn och deras föräldrar.

5.2.2 Interkulturellt förhållningssätt i praktiken

Det är viktigt att pedagoger har kunskap om barnens bakgrund, att de tar hänsyn till föräldrars synpunkter, att flerspråkiga föräldrar har möjlighet att få information om förskolans verksamhet på sitt eget språk och att det finns tolk vid behov (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 70).

Enligt pedagog 1 ligger alla barn inte på samma nivå rent språkmässigt. En del har kommit långt i språkutvecklingen medan andra har en väldigt bristfällig svenska, vilket kan bero på olika saker. Det viktiga är dock att hon och hennes kollegor är observanta, lyhörda och ”ser att kunskaperna inte är så goda som de trodde och sätter in hjälpmedel för att vidareutveckla språket.” Pedagog 2 tycker att det är viktigt att barnen får möjlighet att knyta sig an till henne och känna trygghet genom att vara med henne. På det sättet bygger hon upp en genuin känsla med barnet och familjen samt gör förskolan till en mötesplats för alla barn. Pedagog 4 vill

försöka utvidga samtal med utgångspunkt i vad barnen visar intresse för. Pedagog 3 vill ha ett förhållningssätt som uppmanar barnen att använda det språk och de ord de har och menar att det inte ska vara utbildande utan att barnens språkutveckling ska uppmuntras genom att hon och hennes kollegor själva blir nyfikna på språket. Enligt min tolkning försöker pedagogerna genom alla dessa sätt skaffa kunskap om barnens bakgrund.

Som tidigare nämnts påstår tre av de fyra intervjuade pedagogerna att de har samtal med föräldrarna vid inskolningen där de tar reda på barnens språksituation och vad föräldrarna har för åsikter och synpunkter angående detta. Min tolkning är att samtliga intervjuade pedagoger har nämnt att föräldrasamarbete är mycket viktigt vilket de också försöker praktisera i vardagen då de uppmuntrar till användning av modersmål och involverar föräldrar i projektarbeten, översättning av böcker och skriva välkomstskyltar etc. Om föräldrarna för information på sitt språk framkom det inte i resultatet och inte heller om de får ha tolk vid behov. Det kan bero på intervjufrågornas utformning.

Barnen uppmuntras att tala sitt modersmål och det finns böcker tillgängliga på många olika språk (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 70).

Resultatet visar att tre av fyra förskolor har ett eget flerspråkiga bibliotek. Pedagog 4 berättade att de på hennes förskola har låtit föräldrarna översätta boken som barnen fick av förskolan i julklapp och uppmanar dem att läsa för de andra barnen på förskolan. Hon sa också att när barnen börjar hos oss trycker vi verkligen på hur viktigt det är att föräldrarna pratar sitt modersmål hemma och att de ska vara konsekventa med det i hemmet. Pedagog 2 berättade hur hennes förskola arbetar mycket med böcker skrivna av författare från andra kulturer vilket hon anser vara bra då det väcker frågor och tankar och ger möjlighet till kommunikation. Hon tycker att det är jätteviktigt med tvåspråkighet och att barnen måste få utveckla sitt första språk och känna att det duger. Pedagog 1 berättade att hon och hennes kollegor läser och dramatiserar mycket då hennes förskola anser det vara språkutvecklande och barnen älskar det. Hon menar att förskolorna måste försöka få föräldrarna att förstå hur viktigt det är att lära sitt barn sitt hemspråk och fördelar med detta. Pedagog 3 menar att det viktigaste är att man visar ett intresse för barns modersmål och kultur. Det menar hon att pedagogerna kan göra genom att till exempel uppmuntra barnen att prata på sitt modersmål med andra barn som har samma språk och fråga de vad saker och ting heter på deras språk.

Pedagogerna kan även lära sig några ord på barnets språk och använda det med barnet. Det visar, enligt min tolkning, att pedagog 3 är medveten och tycker att det är viktigt att uppmuntra barnens modersmål men om hon tillämpar det är svårt att säga. Det är likadant med de andra intervjuade pedagogerna då det framgår i deras uttalande att de är medvetna, samtidigt som de säger att det saknas engagemang till att aktivt använda flerspråkiga bibliotek. Det tolkas att ett interkulturellt förhållningssätt föreligger till en viss del. Med detta menar jag att viljan finns just hos de intervjuade pedagogerna men det saknas engagemang kring hur det ska tillämpas både från informanten och från hennes kollegor.

Barnen ges stort talutrymme och får prova sina språk (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 70).

Pedagog 1 och 2 anser att arbete i mindre grupper är ett bra sätt att ge barnen möjlighet till talutrymme. Pedagog 1 berättar att äta mat tillsammans med en mindre grupp barn är ett utmärkt tillfälle för barnen att prata. Det är lättare för barnen att prata när det är färre barn omkring. Då gör man det möjligt för alla barn att få talutrymme. I en större grupp tar vissa barn mer utrymme och det sker på andra barns bekostnad. Pedagog 2 poängterade att man inte ska hålla på att "språkbada" barnen utan ge de möjligheter att själva få uttrycka sig. Det kan göras genom att se till att barnen vid mötena får talutrymme och att man verkligen kan titta på att det stämmer att de har majoriteten och makten att prata och att organisera så att det inte är för stora grupper och så att alla kan komma till tals. Pedagog 3 pratade om att de låter barnen själva få berätta mycket, olika typer av berättande till exempel sagor eller egna berättelser. Pedagog 4 som jobbar med yngre barn vill att man lyssnar på barnen och själv är tydlig i sitt språk. Det är tecken på att ett interkulturellt förhållningssätt praktiseras här. Det visar enligt min tolkning att samtliga informanter försöker ge barnen talutrymme och i och med det praktiserar de ett interkulturellt förhållningssätt.

Pedagoger har språkplaneringssamtal vid inskolning och barn uppmuntras att delta i många aktiviteter och interaktion. (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 70).

Tre av fyra pedagoger berättade att de har samtal vid inskolningen om varje barn med berörda föräldrar. Pedagog 4 berättar hur de gör en kartläggning för att veta var barnet använder sitt modersmål eller svenska, genom att låta föräldrarna fylla i språkdomänsapper. Pedagog 2

berättar hur de, för att göra föräldrarna medvetna om modersmålets betydelse, efter inskolningen har samtal med föräldrarna där de gör ett domänschema och genom det signalerade, hur förskolan jobbar med språk och hur föräldern är viktig i planeringen. Detta för att få syn på barnets hela språksituation. Även pedagog 1 berättade hur hon vid inskolningssamtal påminner föräldrarna om att fortsätta prata sitt hemspråk på ett stimulerade sätt genom att göra roliga saker eller läsa sagor som barnen tycker om och delta i dramatiseringar av sagor. Pedagog 3 nämnde inte inskolningssamtal men det utesluter inte att de inte har det på sin förskola. Hon menar vidare att det är viktigt att uppmuntra barnen genom att vara närvarande i vardags-situationerna när barnen själva experimenterar med språket och uppmuntra dem, driva det vidare på något sätt så att barnen märker att man intresserar sig och kan fascineras av vad som finns att hämta i de olika språken. Det här är exempel på interkulturellt förhållningssätt i praktiken som föreligger på intervjuade pedagogers förskolor i deras verksamhet.

Förskolemiljön återspeglar barnens kulturella bakgrund (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 70).

På tal om hur förskolemiljön återspeglar barnens kulturella bakgrund sa pedagog 1 att hon och hennes kollegor gör barnens hemspråk synliga utanför avdelningen genom att låta alla föräldrar skriva en hälsningsfras på sitt modersmål. Med det vill de visa ”att så här många språk har vi på den här avdelningen.” Vidare sjunger de och berättar sagor på olika språk. De lånar även böcker på olika språk biblioteket. Pedagog 2 sa att de synliggjorde språk och kultur genom att ha flaggor, kulturlådor, alfabet och siffror på olika språk på väggarna men slutade med det då det beslutades att de inte fick ”exotifiera” detta. Det man på hennes förskola har fortsatt med är att ha skriv- och läsutveckling, där man har haft alfabet på olika språk och barnen har lärt sig många olika saker så som de enklaste orden som ”hej” och god morgon” på olika språk. Pedagog 3 menade att man kan synliggöra det genom pedagogisk språkdokumentation men att de inte har hunnit göra det ännu. Pedagog 4 ger föräldrarna små uppgifter som att skriva ner olika ord eller välkomstskyltar på deras hemspråk så att det kan hängas upp på förskolan. Det är så här de praktiserar ett interkulturellt förhållningssätt när det gäller synliggörande av barnens kultur och språk. Här är min tolkning att tre av fyra pedagoger praktiserar interkulturellt förhållningssätt i lite olika gard medan den fjärde är medveten om det.

Att det finns flerspråkiga pedagoger anställda på förskolan för att kunna kommunicera och prata barnens modersmål med de och att de deltar i förskolans verksamhetsplanering samt utvecklar material på sitt språk så som böcker, spel, sångkort, sagoband och väggskyltar (Benckert, Håland och Wallin 2008, s. 70).

Resultatet i denna studie visar att tre av fyra informanternas förskolor har flerspråkiga pedagoger anställda medan en informant saknar en flerspråkig pedagog på sin avdelning. Pedagog 1:s förskola tar tillvara på sin arabiska kollegas kunskaper och låter henne läsa och göra andra aktiviteter med barnen där de enbart använder sitt hemspråk. Pedagog 3 berättar att de har resurser i arbetslaget men att det saknas engagemang bland pedagogerna. Alla fyra pedagoger verkar enligt min tolkning vara medvetna om vikten av att ha flerspråkiga pedagoger anställda på sina förskolor enligt min tolkning. Pedagog 2 pratade om att de funderade på att inleda ett samarbete med grannförskolans flerspråkiga pedagoger. Både Pedagog 2 och 4 menar att de inte har någon direkt tillgång till pedagoger med samma språk som barnens men de kompenserar detta genom ett samarbete med föräldrarna. Detta visar att det föreligger ett interkulturellt förhållningssätt i praktiken till en vis del men det är mycket som kan förbättras. Det som föreligger är att det finns flerspråkiga pedagoger anställda dock inte alltid med samma språk som barnens och en del av dem är tillåtna att använda sina språkkunskaper. Det som saknas eller kan förbättras är att de flerspråkiga pedagogerna kan få bestämd tid för språkarbete och kan delta i verksamhetsplanering som gäller för flerspråkiga barns språkutveckling och där de har möjlighet att utveckla material på sitt språk som de kan använda i arbete med barnen. Det är något som uttrycks i kriterierna men inte framgår i resultatet.

Barnen bör få möta det språk de förstår, ges kognitiva och språkliga utmaningar och möta innehåll och språk från det konkreta till det abstrakta. Benckert, Håland och Wallin 2008, s 70).

Pedagog 1 berättade att de jobbar mycket i små grupper med rim, ramsor och sagor och även läser och dramatiserar mycket. Hon menar att man inte ska ge barnen prestationsångest, utan de kan dramatisera en saga så gott de kan. Syftet är att det ska vara lustfyllt, inte kravfyllt och att det ska vara roligt och inspirerande. Det tolkar jag som att hon tänker på att barnen ska göra saker de förstår och kan med hänsyn till deras ålder. Pedagog 2 berättade hur hennes

förskola jobbar i projekt och då får barnen språk på köpet. Barnen är med i konkreta sammanhang och jobbar kring frågeställningar utifrån var de befinner sig och lär sig nya ord eftersom pedagog 2 brukar lägga till specifika ord. Då de jobbar med torn tas begreppen ”högt” och ”högre än” och ”lägre än” upp så att barnen får orden på många olika sätt. Detta tolkar jag som kognitiva språkliga utmaningar. Pedagog 2 berättar att hon har haft afrikanska författare som tema och på samma sätt berättar de andra informanterna att de läser sagor och böcker som handlar om andra kulturer av utländska författare på andra språk. Jag tolkar det som att det innehåll som finns i böckerna handlar om abstrakta miljöer och på det sättet möter barnen innehåll och språk från det konkreta till det abstrakta.

Sammanfattningsvis kan sägas att pedagogerna praktiserar interkulturalitet men det är svårt att säga hur pass medvetna de är om att de gör det. Pedagogerna har tankar kring vad som kan och bör göras för att vidareutveckla detta men har nödvändigtvis inte praktiserat allt. Det kan förklaras bland annat i saknaden av utbildade kollegor. Det saknas tid och möjligheter för diskussion kring dessa ämnen. Mestadels av kriterierna från checklista 2 följs av pedagogerna men det finns som sagt utrymme att vidareutveckla detta.

6. Diskussion

6.1 Resultat- och metoddiskussion:

Resultatdiskussion: Det som kom fram i resultatet, när det gäller första frågan, var att alla intervjuade pedagoger har en mycket positiv syn på tvåspråkighet och tvåspråkiga barns språkinläring. De poängterade gång på gång hur viktigt det är för barnen att kunna flera språk och att få stöd i det både från pedagoger och från barnens föräldrar. Alla hävdade att de var väldigt viktiga som pedagoger och förebilder för barnens språkutveckling. Jag tänker på pedagog 1:s uttalande; ”om man har ett positivt arbetssätt så smittar det av sig på barnen och på samma sätt kan pedagogers positiva syn på andra kulturer och språk smitta av sig på barnen också.”

Resultat för fråga två var förvånande för mig då jag inte väntade mig att pedagogerna skulle vara så uppdaterade som de var med aktuell forskning och kunskaper om tvåspråkiga barns språkutveckling med tanke på att vissa har en äldre utbildning. Det jag upptäckte var att de som har jobbat längre hade mycket mer kunskaper, erfarenheter och strategier om språkutvecklande arbetssätt, att delge. De olika metoder för språkstimulering och språkutveckling som jag har läst om i litteraturgenomgången och som jag även har skildrat i tidigare forskning, är pedagogerna redan väl bekanta med, åtminstone de intervjuade pedagogerna, och använder dem i sin verksamhet i olika hög utsträckning. Gemensamt för alla de intervjuade pedagogerna är att alla jobbar med språket på olika sätt och har en positiv syn på språket. Skillnaden ligger i vilka arbetssätt som prioriteras och implementeras på var och ens förskola. Denna skillnad kan troligen bero på att pedagogerna som deltog i undersökningen arbetar under olika ledningsgrupper och måste lyssna på ledningen i frågan om hur och vilka språkutvecklande metoder som respektive förskola bör arbeta med.

Analysen av den tredje frågan visar hur de intervjuade pedagogerna har kunskap om tvåspråkighet och ett interkulturellt förhållningssätt samtidigt som det synliggör hur vissa pedagoger inte har kunskap om tvåspråkighet eller om ett interkulturellt förhållningssätt. Trots att det står i förskolornas styrdokument, som en pedagog nämnde, har arbetet med

språkutvecklingen på grund av tidsbrist och engagemang från personalen och ledningen varit mindre viktigt. Två av de intervjuade nämnde att det inte förekommer några diskussioner i arbetslaget på deras förskolor och att det har varit ganska tyst om ämnet i fråga. I frågan om hur interkulturella deras språkutvecklande arbetssätt är så kan jag säga att många av dem språkutvecklande arbetssätten som pedagogerna använder ligger inom ramen för interkulturellt pedagogik helt, andra delvis och vissa inte alls.

Det går inte att säga hur pass medvetna pedagoger är om ett interkulturellt förhållningssätt eller praktiserar då det är svårt att avgöra utifrån endast fyra intervjuer. Dessutom ställdes inte den frågan direkt till respondenterna. Min egen erfarenhet är att många inte känner till den interkulturella pedagogiken/förhållningssättet vilket inte jag heller gjorde innan jag började studera. I och med detta kan jag säga, vilket även är de intervjudes uppfattning av sina kollegor som framgår i resultatet, att det finns behov av att introducera begreppet interkulturalitet och interkulturellt förhållningssätt. Jag tror att begreppet interkulturalitet lyser med sin frånvaro på grund av att det inte ställs några krav, varken i läroplanen eller i våra styrdokument på att den måste tillämpas av lärare och förskolepedagoger. I det pedagogiska perspektivet talas det om att pedagogen/läraren bör göra det och inte att den måste tillämpa det. Denna undersökning har varit till en stor hjälp för mig i att utveckla mina kunskaper inom tvåspråkighet och vilka möjliga arbetssätt som kan användas med tvåspråkiga eller flerspråkiga barn. Det har även tydliggjort hur stort behovet av att omsätta interkulturell pedagogik i praktiken är på våra mångkulturella förskolor som finns och vidare visat sig att det finns ett stort behov av utbildning bland personalen och en mer strategisk styrning från ledningen.

Dessa kunskaper kan komma till användning för mig då jag som förskolelärare vill skapa en debatt om varför det ser ut som det gör och varför inte Stockholms stad ser till att resurser, i form av pengar, eller flerspråkiga pedagoger används på rätt sätt. Varför får inte dessa barn den hjälp som beskrivs i läroplanen? Varför dröjer det så länge innan det sätts in resurser för flerspråkiga barn? En sak som alla pedagogerna är överens om är att föräldrars delaktighet och inflytande är viktigt och det måste finnas ett samarbete mellan dem kring språkutvecklingen. Hur förskolelärarna tänker kring föräldrars ansvar när det gäller språkutveckling, är att föräldrarna själva måste vara aktiva hemma med att språkstimulera sina barn och inte lägga allt ansvar på pedagogerna i förskolan.

Metoddiskussion: Till att börja med vill jag diskutera intervjufrågornas formulering då dessa kan ha påverkat informanterna att svara utifrån hela arbetslagets räkning och inte hållit svaren personliga. Detta kan även ha påverkat informanternas svar så att de kanske har velat svara ”rätt” enligt en underförstådd värdering. Mina informanter kan ha svarat rätt på grund av att tre stycken har utbildning inom tvåspråkighet och en har det inom interkulturalitet som tidigare har nämnts i bakgrundsinformation (metod). När jag formulerade frågor till intervjuguiden var tanken att få ut så mycket information som möjligt från informanterna. Detta då jag var intresserad av att ta reda på både hur den intervjuade pedagogen ser på och arbetar med språket och hur hennes samlade uppfattning är om hennes kollegor, alltså hur de enligt henne ser och arbetar med språket. Det var för att få en ännu djupare förståelse. Det jag vill poängtera är att det är trots allt är just den intervjuades uppfattning om hur hon och hennes kollegor ser på tvåspråkighet eller vilka arbetssätt de använder i arbete med barnen. Hade jag frågat de andra pedagogerna på deras förskolor om samma saker hade de säkert svarat olika och det hade även de intervjuade pedagogerna själva gjort en vecka senare.

6.2 Vidare forskning

Det går att utföra en undersökning genom att intervjua föräldrar om vad de tycker om förskolans arbete med deras barns språkutveckling? Är de nöjda med förskolans insatser? Har de överhuvudtaget kunskaper om hur förskolan gör i den frågan? Hur bemöts de av pedagogerna? Känner de sig respekterade? Tycker de att pedagogers arbetssätt är interkulturella? Etc. Dessutom skulle det vara intressant att vidareutveckla denna studie genom att intervjua personer från ledningen för att försöka få svar på om planer finns för att arbeta mer mot ett interkulturellt förhållningssätt.

7. Litteraturlista

Bjar Louise & Liberg Caroline (red.) (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.

Gibbons Paulin (2010) *Stärk språket stärk lärandet. – Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråks elever i klassrummet*. Stockholm: Hallgren och Fallgren Studieförlag AB

Håkansson Gisela (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Håland Pia, Benckert Susanne och Wallin Karin (2008). *Flerspråkighet i förskolan – ett referens-och metodmaterial*. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber

Kullberg Birgitta (2004). *Etnografi i klassrummet*. Lund: Stockholm.

Kvale Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä Pirjo (red.) (2004). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä Pirjo (red.) (1995). *Interkulturella lärande processer*. HLS: Gotab, Stockholm.

Lahdenperä Pirjo och Lorentz Hans (red.) (2010). *Möten i mångfaldens skola – interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar*. Lund: Studentlitteratur.

Lorentz Hans & Bergstedt Bosse (red.) (2006). *Interkulturella perspektiv – Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur.

Lunneblad Johannes (2009) *Den mångkulturella förskolan – motsägelser och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidson, Bo (1994). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur. Andra upplagan.

Sandvik, Margareth & Spurkland, Marit (2011). *Språkstimulera och dokumentera i den flerspråkiga förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Sigurd, Bengt & Håkansson Gisela (2007). *Språk, språkinlärning och språkforskning*. Upplaga 2:1. Studentlitteratur.

Skolverket (red.) (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö98*. Stockholm.

Olsson, Henny och Sörensen, Stefan (2011) *Kvalitativa och kvantitativa perspektiv - forskningsprocessen*. Stockholm: Liber.

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Vygotskij, Lev S (1999) [1934]. *Tänkande och språk*. Borgås: Diagalos.

7.1 Elektroniska källor

Interkulturell pedagogik (Senast uppdaterad 2009). (Elektronisk). Tillgänglig: < http://www.soc.lu.se/forskning/naetverk_pedagogik/forum_foer_interkulturell_pedagogisk_forskning/interkulturell_pedagogik/ > (2012-04-28).

Skolverket (2006). *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan*. (Elektronisk) Tillgänglig: < http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/publikationer?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FResultSet%3Fupp%3D0%26w%3DNATIVE%2528%2527multi%2Bph%2Bwords%2B%2527%2527komma%2Btill%2Btals%2527%2527%2527%2529%26order%3Dnative%2528%2527dateweb%252FDescend%2527%2529 > (2012-04-10).

Skolverket (2011). *Greppa språket – ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet*. (Elektronisk).

Tillgänglig: < http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/publikationer?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FResultSet%3Fupp%3D0%26w%3DNATIVE%2528%2527multi%2Bph%2Bwords%2B%2527%2527Greppa%2Bspr%25E5ket%2527%2527%2527%2529%26order%3Dnative%2528%2527dateweb%252FDescend%2527%2529 > (2012-04-20).

7.2 Muntliga källor

Intervju med Annika 2012- 03- 13.

Intervju med Britt Mari 2012- 03- 14.

Intervju med Carina 2012- 03- 19.

Intervju med Daniella 2012- 03- 27.

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Berätta om dig själv: vad har du för utbildning, när tog du examen och hur länge har du arbetat som förskolelärare?
2. Hur ser ni på språkutveckling på er förskola just nu?
3. I vilka situationer eller vardagliga rutiner hjälper ni barnen att utveckla sitt språk och hur ge gärna exempel?
4. Hur samarbetar ni med föräldrar om barns språkutveckling?
5. Hur gör ni för att stödja barnens modersmål?
6. Hur ser du på din roll som pedagog i barnens språkutveckling?
7. Hur synliggör ni de olika språken som talas på förskolan?
8. Vad tycker ni om samspel mellan språken?
9. Kan de olika språken hos ett flerspråkigt barn störa varandra eller kan de stå i ett fruktbart förhållande till varandra och hur?
10. Vilka arbetssätt tror du kan hjälpa till att göra språken fruktbara i relation till varandra?
11. Har ni tillräckliga kunskaper om barnens tvåspråkighet för att kunna hjälpa dem och var får ni inspirationen ifrån?
12. Har du något att tillägga?